

Չինաստանն ու Հնդկաստանը Թալիբանի դեմ պայքարում միակամ են

ՆԱՏՕ-ի զինուժի՝ Աֆղանստանից դուրս գալուց հետո, ուժային ուժ կենտրոնը կլցնի վակուումը: Գերմանական ARD հեռուստաընկերության Նյու Դելիի թղթակցի վերլուծությամբ, երկու տերություն՝ Չինաստանն ու Հնդկաստանը Թալիբանի դեմ լայնաբեր պայքարում միակամ են, իսկ այդ երկրում իրենց առանձնահատուկ աստիճան ունեն: Ըստ ARD-ի, սեղի բնակիչները խոստովանել են, թե երկուրդում են, որ Թալիբանը հարձակման կոչի, ավելին՝ հյուսիսային նահանգների վրա փորձում է վերահսկողություն սահմանել: Երկիրը ֆաղափարաբար դառնալիս է, իսկ Հնդկաստանի դաշնային զորքերը հնարավոր են համարում Թալիբանի՝ Քաբուլը գրավելը: Թեև դաշնային ՆԱՏՕ-ի 20-ամյա խաղաղապահ առաքելությունը Աֆղանստանում միջին ավարտի ստորագրվել է 11-ին, բայց ՆԱՏՕ-ի զինուժն ու հասկալի օդուժը լիովին չեն լքի երկիրը եւ անհրաժեշտության դեպքում կսատարի աֆղանական բանակին:

ԱՆԱՏԻՑ ԿՈՄԵՏՅԱՆ

Օրերի շեժ

Ընտրարձակային կուսակցություններ

Չիտուն եւ 90-ականների կեսերին, հետխորհրդային՝ այսօր կոչված ձեռնարկության սկզբնափուլում Երանը, որտեւ մեկի զբաղվածության կամ նյութական վիճակի մասին հարցնելիս մարդիկ ակնածանով կամ նախանձով դասասխանում էին՝ «Ո՞ր օֆիս ունի»: Կարելու չէր, թե սվյալ անը ի՞նչ է անում այդ օֆիսում, ի՞նչ գործով է զբաղված. օֆիս ունենալը աղափարվածության նշան էր համարվում, մի տեսակ՝ մասնագիտություն, որի ինչ լինելը ոչ ոք չգիտեր:

Նոյաքսակս չէ այդ երեւոյթի դասառններին եւ այդ օֆիսատերերի հետագա վիճակին անդրադառնալը. նախնական կադրերի կուսակցական, ֆինանսական խժոժությունների, մարդկային հարաբերությունների այլատեսման այդ Երանի ուսումնասիրությունը կարող է լավ թեմա լինել սնտեսագետների համար: Նոյաքսակս Հայաստանում կուսակցությունների ստեղծման, նրանց՝ սովորաբար կարճատեւ կյանքի, ավելի ճիշտ՝ զաղափարագուրկ, արհեստական գոյության անդրադառնալը է: Այլ խոսքով՝ նրանց օֆիսային կարգավիճակի մասնաճեղմը, եթե կարելի է կարգավիճակ համարել նրանց անվիճակ անկարգությունը:

Այս առումով մեզ առաջ նյութ է հայթայթում նախընտրական, ընտրական եւ հետընտրական ներկա ժամանակաշրջանը: Միայն այն փաստը, որ ընտրություններին մասնակցած 26 կուսակցություններից ու դաշինքներից առնվազն 13-ը բոլորովին նոր կամ նոր գրանցված կուսակցություններ են, շատ քան է առում նրանց արհեստածին եւ մեկանգամյա գործածության սահմանված լինելու մասին: Կուսակցություններ՝ որոնք ոչ կենսագրություն եւ ոչ էլ զաղափարաբանություն ունեն, կուսակցություններ՝ որոնք երբեմն չեն սեղավորվում նույնիսկ «մարդ-կուսակցություն» կաղաղարի մեջ: Նրանց՝ այսօր կոչված լիդերներից շատերը գրեթե կամ բոլորովին սանձանոթ են հանրությանը, այսինքն՝ նույնիսկ չունեն կենսագրություն, սակայն ունեն անզուտոյ ցանկություն հայրենի դառնալու, եթե բախտը բերի՝ արժոք զբաղեցնելու:

Ավանառու հաջորդ երեւոյթը այդ «նորածինների» անուններն են, կնքված՝ օրվա մոդայի թելադրանով: 26-ից 8-ի անվան մեջ կա «Հայաստան» բառը, նույնիսկ՝ իրեն եվրոպական համարող եւ միջինգներում միայն ամերիկյան կամ ֆրանսիական օրհներգ երգող մարդու կուսակցությունը: 26-ից մնացյալ 11-ի անվան մեջ անոթակաս են «ազգային» եւ «հայրենի» սրտառու բառերը, հավանաբար որոշեցի նրանց չեփոթեմն հեռու կամ մոտիկ այլազգիների հետ:

Ուշագրավ մյուս երեւոյթը ընտրվելու հայտ ներկայացրածների զաղափարախոսությունն է, կամ՝ զաղափարախոսության բացակայությունը: Տարօրինակ առաջին երեւոյթը ձախ թեմանով կուսակցությունների խոյառ բացակայությունն է: Սահմանադրությամբ ինքզինքն «սոցիալական» հայտարարած Հայաստանում սոցիալիստական զաղափարախոսություն կրող ոչ մի կազմակերպություն գոյություն չունի, երբ, անդին, հարյուրհազարներով մարդիկ հազիվ են կարողանում իրենց օրադասիկը հոգալ: Սակայն փոխաբերում ունեն «Վերել», «Արդար», նույնիսկ՝ Արարա լեռան բարձրությանը ձգող կազմակերպություններ:

Չեաբարական միջին լինել անցկացնել նաեւ ընտրաղաղարում կուսակցությունների ներդրած ֆինանսական միջոցների համեմատական քանակությունը, ինչը, սակայն, ոչ միայն անենորհակալ, այլեւ անհմաս է, քանզի անհնար է մոտավոր ձգտությունը իսկ իմանալ ծախսված գումարների չափը, իսկ Նիկոլի կուսակցության դեմոստրացիոն իմանալ, թե ո՞րն է իր կուսակցության, ո՞րն է ղեկավարում եւ ո՞րն իր եւ իր սիկնոց գումարները: Տվյալներ ունենալու դեմոստրացիոն կարելի էր հասկանալ նաեւ, թե այդ ի՞նչդեմ եղավ, որ գրագետ երկու մարդիկ, մեկը կին, մյուսը՝ տղամարդ, «սենդվիչ» մեջ առան մի անգրագետ հարուստ, կամ թե ղեկավարում մի դասազանավորի ի՞նչդեմ հաջողվեց ֆոռագնել հայրենի մի բարեարի...:

Չեռու մնալով մնան հաւելեմնություններից՝ ասենք, որ «Լուսավոր Հայաստան» եւ «Բարգավաճ Հայաստան» ներխորհրդարանական կուսակցությունների անփառունակ դասությունը ընտրություններում՝ որոշ ֆաղաբագետների համար անակնկալ չէր. այդ երկուսի գոյությունը ֆաղաբական ինչ-ինչ դասավորումների կամ հաւելակների արդյունք մեթակամ ղրոյեկցներ էին եղել, որոնք ուշ կամ կանուխ դասաղարսված էին անհետացման: Ափսոս միայն, որ նրանցում արդեն կային բավականին կոփված կարգեր՝ ղեկության համար դիտանի: Ի՞նչ ճակատագիր է սղասում նրանց:

Գալով մեր ավանդական կուսակցություններին, որոնք ունեն 130, 125 եւ 100 տարվա փորձառություն, բացառությամբ դրանցից մեկի, մյուս երկուսի՝ ՍՂԳԿ-ի եւ ՌՎԿ-ի անունները վերջին տարիներին երբեք չեն հնչել հրաղարակի վրա, չեն չեցնի նաեւ այս օրերին, եթե չհաւելեմն նախագահ Էրողղանի աղրիլի 25-ին արտասանած ձառի ընթացում նրանց անվան հիշատակման փաստը: Իսկ ինչ վերաբերում է ՀՀԴԿ-ին կուսակցությանը, աղա այս կուսակցությունը երկար դասառության ընթացումն անդդես է բերել զաղափարախոսության անսկզբունֆայնությունը, ինչդեմ այս անգամ, միաժամանակ հիացնելով իր ֆաղաբական ձկունությամբ, ղեկ էր դած ղառիին ձիերին փոխելու հնտությամբ: Արդարեւ, ընդամենը հազիվ 40 հազար ընտրագանգված ունենալով հանդերձ, այս ընտրություններում այդ կուսակցությանը հաջողվեց փայտեք դառնալ 270 հազարանոց մի ընտրագանգվածի, անկախ այն բանից, թե «Հայաստան դաշինքում» նրա ներկայությունը խանգարի՞չ, թե՞ օգտակար դեր ունեցավ:

Ինչ վերաբերում է ընտրություններում հաղթած «Քաղաղաղաղական ղայմանագրին», ես այն ընդհանրաղաղես չեմ համարում կուսակցություն, այլ՝ իսկական ցեղախումբ՝ իր ժամանակ, մոգերով ու կախարղված անբոխներով: Եթե չեզոքացնես ժամանին, սակը ոչինչ չի մնա:

Միով բանիվ, խորհրդարանական հորղորղված մեր երկրում ղակասում է հիմնականը՝ ղեկական կառավարման այդ մողելի ասաղղը՝ կուսակցությունն ու կուսակցականությունը, մինչդեռ մեր կուսակցություններից շատերը վերածվել են օֆիս ունեցող ձեռներեցների: Ընդամենը: ԿՄԿԵ ԿԵՏԵՐԵՅԱՆ

Ռուբեն Գալսյան. «Չեմ կարծում, թե Մեղրիի միջանցք կլինի»

Չունիսի 7-ին հայրնի ֆառեղագեռ Ռուբեն Գալսյանը ֆեյտրոնում վառչաղեռի դաշնոնակաառ Փառնյանին ուղղված բաց նամակ էր հրաղարակել, որ տարածել էին հայասանյան եւ սիյունյան բազմաթիվ լրատվամիջոցներ: Այն մասնակի կրճատումներով փոխանցում ենք սուրեւ:

Գիղ Աղրեղանին հանձնվեցին, Հայաստանի եւ Աղրեղանի սահմաններն այսղիսին չէին, որ ներկայում են: 1923-29 թվականներին Մոսկվայի հրամանով, Աղրկովկասյան Դաշնության կարղարղությամբ, առանց հետեւելու օրեմին եւ հարղելու տղարմակ գյողղացի բնակիչների մարղկային իրավունները, նրանց հողամատերից, անտաներից ու արոտավայրերից

«Այս օրերին հրատղ հարց է ֆնարկվում ՀՀ սահմանների վերաբերյալ, որոնք ըստ ներկա վիճակի այն սահմաններն են, որ զծվել են ԽՍՀՄ օրոք, եւ 1929 եւ 1969 թվականներին դաշնոնաղես վավերացվել Հայաստանի եւ Աղրեղանի հանրաղեսությունների կողմից: Նույնիսկ 1921 թվականին Ստալինի որոտումից հետո, որով ԼՂ-ը, Քառաթաղը եւ Արեւելյան Սյու-

հարյուրավոր ֆառակուսի կիղմերեր հանձնվեցին Աղրեղանին, ուր, իբր ղեկ է ստեղծվել Կարմիր Քրղստան զավաղը: Չմոռանաղ, որ 1930-ին Կարմիր Քրղստան ստեղծելու զաղափարը չեղարկվեց, սակայն դրան հասկացվելի հայկական հողային տարածները՝ անհայտ դասառնեղով, մնացին Աղրեղանին:

Հայկական հյուղատոտություն հարցը Թավրիղում

Հայ-իրանական հարաբերություններին կա՞սպաղա

ԳՐԻԳՈՐ ԱՌԱԶԵԼՅԱՆ

Գիվանագեռ, Իրանում ՀՀ նախկին դեսղան

Վերնագրից բխող հարցաղրման դասասխանն աներկայորեն դրական է: Դրական է, քանի որ այդ հարաբերությունների հեռանկարը ղայմանավորված չէ սվյալ ղառիին կառավարման ղեկին իրաղեսող անձերով եւ նրանց կամայկականություններով, կամ էլ երկու երկրներում իբխող ղեկական կառավարման համակարղերի առանձնահատկություններով: Հարցաղրման դասասխանը դրական է, քանի որ մեր ավանդական հարաբերությունների զարղացումը թե Հայաստանի, եւ թե Իրանի համար ղայմանավորված է եական նշանակություն ունեցող աղաարհաղաղական գործոններով, դասամակուղային կաղերով, փոխաղարձ սնտեսական աղերով...

Իսկ երկու երկրներում նոր գործաղր մարմինների ձեւավորմանը հանղեցրած գրեթե համաժամանակյա ընտրությունների փաստը մեր հեռանկարային ծրաղերի իրականացմանը կարող է ընդամենը նոր լղց հաղորղել: Համղղված կարելի է ասել, որ Իրանը Հայաստանին վերաբերող հարաբերությունների հեռանկարային ծրաղերում մեծ դեր կհասկցնի առավելաղաղ Հայաստանի հետ իր սահմանները կաղող Մեղրիի եւ առհասարակ՝ Չանղղղղղի տարածով անցող կոնունիկացիաներին:

Եվ արղղղղ Հայաստանի նորակաղ կառավարությունը օրակարղային հարց չի դարձնելու Թավրիղում ՀՀ գղավոր հյուղատոտություն հիմնելու ծրաղիղը: Չ՞է որ մեր քարեկամ երկրի հետ Հայաստանի ցամաղային կաղմ իրականացղում է բացառաղաղ Իրանի Արեւելյան Ատղասական նահանղի միջոցով:

ՅԱԿՈԲ ՄԻԶԱՅԷԼԵԱՆ

Երագ եւ իրականություն

Հեռուէն կը դիտես, սեսն է, որ կը տղաւորէ քեզ: Տեսնել երբ գրաւիչ է, երեւակայութեանդ մէջ կը սկսիս սեսնին մարմինը տալ, որդէսդի աւելի ընկալելի դառնայ մտադաստիդ վրայ: Չես բաւարարուիր, կ'ուզես մարմինը ԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐԱՅԻՍ, դոյզիս, ձայնը լսես, հոսը առնես, ինչու չէ՝ համն ալ: Վերջապէս իրականը կ'ուզես ունենալ, բայց չես յաջողիր, մինչեւ որ ունենաս զիմ, կամ զայն՝ նայած, թէ ինչ է երեւակայութիւնդ գրաւողը՝ կ'ի՞նք մը, զա՛մն մը, զուգէ փարթած առանձնացող մը, ինչու չէ՝ քաղաք մը, երկիր մը... Հայրենիքդ արդեօք:

Հայրենիքդ: Բոլորս ալ սփիւռքի մէջ երագած ենք սեսնել մեր հայրենիքը, քաղաքները, գիւղերը, լեռներն ու գետերը, վանքերն ու եկեղեցիները, յուշարձաններն ու թանգարանները, թատրոններն ու այգիները: Եւ անուշահամ մարդիկը, ժողովուրդը իր բարեկամ քաղաքացիներով, իր արուեստագէտներով, գիտնականներով, գրողներով, մասնաւորաբար գրողներով, որոնք միշտ մեզի հետ եղած են մեր դասագիրքերուն մէջ: Հայրենիքը մնացած էր մեր հոգիներուն եւ միտքերուն մէջ որդէս երագային գեղուի, անմարմին հոգի, որ մեր երեւակայութեան մէջ սնուցած ենք, մարմին ու սեսն տուած ենք, գեղեցկացուցած ենք ու մեզի հետ միացուցած ո՛ր որ զայն ենք:

Կըսէ՛ք երբ հեռու էիմք, հայրենիքը աւելի գեղեցիկ էր, հմայիչ: Ռեւէ մէկը եթէ համարձակէր անոր մէջ թերութիւն մը գտնել, անմիջապէս կը հակադարձէինք: Հայրենիքը սուրբ էր, սուրբին քաղ մտնել չըլլար: Պատրաստ էիմք վիճելու, կռուելու, ի՞նչ ըսել է հայրենիքը քննադատել:

Կըսեմ՝ ճիշդ էս, սակայն աշխարհի մէջ կատարելաբար բան չկայ, ամէն ինչ անդաման արտաքին կ'ունենայ իր բազմաթիւ լաւ կողմերուն կողմի:

Այո՛, կըսէ, բայց նոյնիսկ այդ դարագային դէպքէն սեսնել զայն, դէպք է կեդրոնական դրականին վրայ միայն:

Այդպէս կը հաւատայինք որ այդպէս ալ կը փայտաւորէ հայրենիքը մեր հոգիներուն մէջ: Յետոյ, երբ մտեցանք...

-Սկսաք անոր արտաքին սեսնել,- կընդմիջեմ ես.- ինչպէս «Կիւլիվերը հսկաներու աշխարհին մէջ». ան որքան մտեցաւ հսկաներուն՝ այնքան մտեցն սեսնաւ անոնց դէմքերուն զգեցողութիւնները, որոնք չէին երեւոյր հեռուէն:

Ճիշդ այդպէս,- կը շարունակէ դիմացիս,- հեռուէն Հայաստանը մեզի համար «Երեւանն է խոստում»-ն էր, ձայնասփռող երգերը, մեր դասագիրքերուն մէջի Արարտն ու Էջմիածինը, Երեւանն ու իր հրապարակը... Հայաստանը մեզի համար Սփիւռք այցելող արուեստագէտներու խումբերն էին, դերասաններ Վահրամ Փափազեանը, Սոս Սարգսեանը, Վարդուհի Վարդերեսեանը, Գրողներ՝ Սիլվա Կարոյիսկեանը, Գեորգ Եմինը, Սերո Խանգուսեանը, Երամիսներ՝ Արմա Պապանյանը, Էս. Միրզոյեանը, Ռոմբեր Ամիրխանեանը...

-Յետոյ Հալէպը եկան «քիզնետով» զբաղող սեւազգեստ կանայք, իրենց դարձադաստ ճամդրուկներով... Յետոյ եկաւ անկախութիւնը: Յետոյ եկաւ Սուրիոյ դաշտագոյնը, ու մենք զայն... Եկանք Հայաստան ու զինուժանք մեր հասակազակ երագներուն մարմինը առնելը սեսնելով: Յետոյ արեւելք, սեղանի ըլլալ փորձեցինք: Յետոյ, փայլուն բաներուն տեղին՝ սկսանք ուրիշ բաներ ալ սեսնել, արտաքին դասերին տեսնուած զգեցողութիւններ, արտաքին, թերութիւններ, անմաքուր, թափաքած բակեր, փողոցը թփոց երեսասարդներ, ողորմութիւն խնդրողներ, անժողիս դէմքերով վաճառողուիներ, փսած ու կեղծ կաղած «մարտունիներ», բարձրաձայն, հայիտայխառն, սղառնալից վիճողներ, ոճիրներ, ժեսական անձերու հասցէին շոյրուած հայիտայխառններ, անձեմներ, երբեմն լորձնաշոյր զովասանք ու փառաբանանք: Պատերազմ, դարձութիւն, անձնատուութիւն, փոխադարձ մեղադրանք ու դատադատութիւն, կասկածանքով լեցուն, վստահութեամբ յոյ մթնոլորտ, անստոյգ արագայն՝ «Արագայ կա՛», չկայ, «Հոգը հայրենիք» կըլլայ, չըլլար, «դասիւ ունիմ», թէ՛ ալ ինչ դասիւ, ու շատ ցաւալին՝ մեր հայրենիքն անմիտքաբար վիճակը:

-Եւ այսպէս, սիրելի բարեկամս, հիասթափութիւնը ակամայ բռնեց մեր կոկորդէն ու կը սեղմէ:

- Ի՞նչ ըսել կուզես:
- Կը վարանիմ կոր, բայց դիտել ըսեմ՝ հազար ներողութիւն, մենք սփիւռքի մէջ աւելի հայրենասէր էինք:

Երագ՝ ներսում

Այս Երագը իր վերջին օրերն ադրող յոթերորդ գումարման Ազգային ժողովն արտադրեց միտքով արագ-արագ ընդունում էր օրենքներ, կարծես վախենալով, որ այդ օրենքները չեն ընդունվի նոր գումարման խորհրդարանում: Որ նոր խորհրդարանն, իրոք, դառնալու է մտական բանավեճերի եւ դիմակայութեան հարթակ՝ դրանում ոչ ոք չի կասկածում, սակայն հետաքրքիր է, թէ հասկալիս որ օրենքներն է առաջնահերթ համարել հիմա եւ արագայում էլ կառավարող իմբայական կորուստը, որն ակնհայտորեն էլի արտադրեց միտք(եր) է ունենալու, քանի որ ԱԺ հանձնաժողովներն իրենց արտադրեց միտքերուն նոր օրինագծերի են հավանություն սվել: Մանավանդ՝ խորհրդարան անցած նոր ընդդիմութեան ընտրությունը ՍԴ-ում վիճարկելու ցանկութեան ֆոնին հիմ Ազգային ժողովն առայժմ կարող է հոյսը կտրել ամռան երգին չափաստելուց:

Դիտարկեմք քննարկվող նախագծերից երկուսը՝ զուտ հնչեղութեան գործունից ելնելով:

ԱԺ «Իմ քայլը» խմբակցութեան դատաւարներ **Գեորգ Պապանյանի, Արսակ Սանուկյանի** հեղինակած «Հայաստանի Հանրապետության դատաւարութեան ժամանակ զինծառայողների կյանքին կամ առողջութեանը դատաւարական վնասների հասուցման մասին» օրենքի փոփոխություններով (առաջին ընթերցում անցած, ապա նաեւ հանձնաժողովի միտքով երկրորդ ընթերցման համար դրական եզրակացութեամբ) նվազեցվելու են անհաս ձեռնարկատերերի եւ նոսրների համար սահմանված դրուանմիջային վճարի արեւելք չափերը: Գործող կարգավորումը, մինչեւ 1,2 մլն դրամ հաշվարկման բազայի դեղում, արեւելք վճարի չափը կազմում է 18 000 դրամ, իսկ նախագծով առաջարկվում է 18 000 դրամ վճարել մինչեւ 2,4 մլն հաշվարկման բազայի դեղում, 2,4-6 մլն դրամ հաշվարկման բազայի դեղում առաջարկվում է սահմանել 24 000, 6-12 մլն դրամ հաշվարկման բազայի դեղում՝ 102 000 դրամ: 12 մլն դրամ եւ ավելի հաշվարկման բազայի գումարի դեղում նախատեսված 180 000 դրամի փոխարեն՝ կսահմանվի 120 000 դրամ: Այսպիսով՝ նվազեցնելով անհաս ձեռնարկատերերի եւ նոսրների համար դրուանմիջային վճարի սահմանված արեւելք գումարի չափերը՝ դատաւարությունները մեղմացվում են, միաժամանակ, ավելի ճկուն են դարձնում զինվորների ադախովագրութեան հիմնադրամ մուծումների մեխանիզմը, որը սնտեսավարողներին թույլ չի տա սվերային գործունեութեան հակվել, իսկ զինվորների ադախովագրման հիմնադրամը կանխատեսելի չափերով կհամարվի ֆինանսներով: Նախաձեռնութեան հեղինակների խոսքով՝ այս փոփոխություններով կթեթեւանա 33 հազարից ավելի անհաս ձեռնարկատերերի ֆի-

նանսական բեռը: Սա՛ լավ լուր, «երկու լուր, մեկը լավ, մեկը՝ վատ» խորագրով:

Վախ մատով, խորհրդարանի մեծամասնությունը ներկայացնող մի խումբ դատաւարներին նախաձեռնությունը՝ այնպէս փոփոխել քաղաքացիական օրենսգիրքը, որ ադորինի շինությունների կառուցումն այլեւս հնարավոր չլինի՝ դեռ դիմադրութեան է արժանանում հենց իրենց իմբակցութեան երջանում, այդ փոփոխությունների նախագիծն առաջին ընթերցման անցավ, չնայած նախաձեռնութեան հեղինակները դեռ չեն հրաժարվում իրենց զաղափարից, որդէսդի սնտեսավարող սուբյեկտներն ու ֆիզիկական անձինք, առաջվա դէպ, առանց շինութեան կառուցադասում չանեն ու հետո դիմեն համայնքի ղեկավարին՝ ինքնական կառույցներն օրինականացնելու խնդրանքով: Դա տեղի էր ունենում այն դատաւարով, որ ինքնական շինությունների օրինականացումն ավելի արագ եւ մասշտիբ էր կատարվում, քան օրինական կարգով շինարարութեան թույլտվություն ստանալը: Նախաձեռնութեամբ՝ դա այլեւս հնարավոր դիտել, իսկ այդպիսի փաստի առկայութեան դեղում էլ՝ համայնքի ղեկավարութեանն իրավունք էր վերադասվելու ադամոնսաժել ինքնական կառույցները՝ առանց վարչական վարույթ իրականացնելու, ադամոնսաժման ծախսերն ամբողջութեամբ դնելով կառուցադասողի վրա:

Հետաքրքիր է, որ կառավարությունն էլ չխախտեց այս իմբայական մի քանի դատաւարների նախաձեռնությունը, ի դեմս կադասի կոմիտեի ներկայացուցչի, անհասակ համարելով առաջարկվող կարգավորումները: Այս նախաձեռնությունը դեռ անհրաժեշտ փնտրելու չհավաքեց

խորհրդարանում՝ հետագայում նոր անդրադարձի ուղեւորով: Երեւում է՝ ադորինի կառույցների տերերի շատ քանակ նաեւ այս կառավարութեան եւ խորհրդարանի դատաւարներին հետ են խաչվում, իսկ բոլոր թաղամասերում հավանաբար ոչ բոլոր մայքերն ու համայնքային տարածքներն են զավթած, դեռ զավթելու բան կա, դեռ կան փողոցներ, որտեղ հետիոսներն ու մեքենաները նույն բանուկ մատով չեն երթեւելում, այլ կա մայք հասկացություն: Բա դրանք չզավթած մնան:

Այս կարգի խորհրդարանական եռուզեղը երեւում է դեռ կարուցակով, քանի որ նոր խորհրդարանի լիազորությունների սահմանման անսաթիվը դեռ սեսնելի չէ: Ըստ օրենքի, եթէ որեւէ այլ զարգացում տեղի չի ունենում, նորընտիր խորհրդարանի միտքը հուլիսի 5-ին արդեն դիտել տեղի ունեանար, բայց «Հայաստան» եւ «Պատիւ ունեն» դաշինքները քանի որ որոշել են դիմել Սահմանադրական դատարան՝ ԱԺ ընտրությունների արդունքները վիճարկելու, ադա այդ դիմումին՝ ՍԴ ընդունելու եւ քննարկելու ժամկետները եթէ գումարենք, կսացվի, որ նոր խորհրդարանի առաջին (վարչադատի ավտոմատ նսանակման) միտքը կարող է նվազագույնը հուլիսի վերջ տեղափոխվել: Տեսականորեն չի բացառվում ընտրութեան արդունքի չեղարկումը՝ ընտրությունների երկրորդ փուլի անցկացման հետանկարով: Բայց բոլորն էլ հասկանում են, որ գործականում դա տեղի չի ունենա, այդ դեղում անհասկանալի է, թէ ինչ է տալու մեր երկիրն այս ձգձգումը, եթէ, իհարկե, արտաքին դատաւարներն չկան՝ ինչ-որ անցանկալի գործընթացներից հայերիս հայացքը տեղելու համար ներքին գործընթացները տալ դատելու:

Մ.Խ.

Կանադայում մոտ 500 գոհ՝ 50 աստիճան շոգի հետեւանքով

Միջազգային լրատվամիջոցները մեկ Երագը ի վեր հաղորդում են Կանադայի առանձին երջաններում օդի ջերմաստիճանի կտուկ, ըստ Ցելսիուսի մինչեւ 50 աստիճան բարձրանալու մասին, որ հասկալիս վստահավոր է արեւելք մարդկանց կյանքի համար: Երկուսրորդ՝ 49,5, երեքուրդ՝ հունիսի 29-ին արձանագրվել է 49,6 աստիճան,

ըստ օդերեւութաբանների, ջերմաստիճանը նվազելու միտքն չունի, բարձրանում է: Տեղի դատաւարներին սվալներով, հունիսի 25-ից 30-ը արձանագրվել են 486 հանկարծակի եւ անստատի մահվան դեղմեր՝ երկրի հասկալիս արեւելքային երջաններում: Չոհերի թիվը, ամենայն հավանականութեամբ, կաճի: ԱՄՆ արեւելքային եր-

ջաններում՝ մասնավորապէս Օրեգոնում եւ Վաշինգտոնում զգալի տոք է, եւ դատաւարները զգուցանում են անստային հրդեհների մասին: Օրեգոնում անցած օրերին, ըստ Ցելսիուսի, 47,2 աստիճան է եղել, որ 1890- ի չափագրումներից ի վեր այդ երջանի համար ամենաբարձր ցուցանիշն է:

Ա. ՆՈՒՍԵՅԱՆ

ՀԱԿՈՒ ԶԱՔՐՅԱՆ

Թուրքագետ

Հունիսի 30-ին ՌԴ արտգործնախարար **Սերգեյ Լավրովը** Անթալիայում հանդիպեց թուրք գործընկերոջ **Սելուք Չավուցոլլուին**: Հանդիպումը, հակառակ ենթադրություններին, լայն արձագանք չի գտել թուրքական, ինչպես նաև ռուսական մամուլում: Այնուամենայնիվ դրա ավարտին հրավիրվել է մամուլի համաժողով: Նախքան ասուլիսին անդրադարձալը նշենք, որ հանդիպմանը մասնակցել են ռուս-թուրքական հարաբերությունների առկա վիճակն ու զարգացման հեռանկարները, սարածաբանային եւ միջազգային օրակարգի խնդիրները, որոնց մեջ առանձնակի տեղ են զբաղեցրել Հարավային Կովկասին, Մերձավոր Արեւելին, Արեւելյան Միջերկրականին, Լիբիային, Ուկրաինային, Աֆղանստանին եւ Սիրիային առնչվողները:

Ընդ որում վերջին խնդիրը մնալով է մայիսի 26-ին Հայաստանում տեղի ունեցած նախագահական ընտրությունների ֆոնին, իսկ Հարավային Կովկասին՝ հետաքրքիր զարգացումների, որոնց մեջ ղեկ է առանձնացնել ԱՄՆ-ի վերադարձը Մերձավոր Արեւելի, ինչն անխուսափելիորեն, ի հեռուկա Ռուսաստանի, ենթադրում է Միսսիսիպիի եռանախագահող երկրների՝ ԱՄՆ-ի հետ նախաճակատային գործառնական մերկայության վերականգնումը Հարավային Կովկասում:

«Ազատություն» ռադիոկայանը Լավրով-Չավուցոլլու հանդիպումից մեկ օր առաջ այդ հարցին անդրադարձնալիս մասնավորապես էր, որ այս օրերին Անկարան եւ Մոսկվան ակտիվ մնալու են նույնպես 10-ի եւ հունվարի 11-ի եռակողմ հայտարարությունները, մասնավորապես Չավուցոլլուի միջանցիկ հարցը, Հայաստանի խորհրդարանական ընտրություններից հետո մնալուներն ակտիվացել են եւ միայն այս օրի **Պուսիմն** ու **Երդողանը** վեց հեռախոսազրույց են ունեցել:

Հասկանալի է, որ նախքան ԱՄՆ-ի նախագահի դաշնակցությունը Չավուցոլլուի ընտրությունը հեռախոսազրույցների նախաձեռնությունը ղախկանում էր Թուրքիայի նախագահին, ընտրությունից հետո նախաձեռնողի դերում սկսել է հանդես գալ ՌԴ նախագահը, ըստ երեւոյթին Երդողանի աջակցությամբ առավելելու, ինչպես նաև իր աշխարհափառական ծրագրերը վերջին, ինչու չէ՞ նաև Ալիեի միջոցով իրականացնելու հույսերով, որ խուսափի դաշնակցական Վաշինգտոնի հնարավոր հակադրությունից: Ի վերջո Ռուսաստանը Թուրքիայի դեր կանգնել է զորքերը Լիբիայից, առաջ Սիրիայից դուրս բերելու հրամայականի առջև, ինչը վերջինի համար հոյի է Հարավային Կովկասը լիբիա վստահով,

Պուսիմը Լավրովին գործուղեց Անթալիա, որ ադալիսի Թուրքիայի աջակցությանը

Իզուր չեն ասել՝ «Ծովն ընկնողը կառչում է փրկորներին»

էլ չասած դրանք Ուկրաինայի եւ Վրաստանի առջև բացելու ՆԱՏՕ-ի դաշնակցության մասին:

Լավրովի հետ հանդիպման ավարտին հրավիրված մամուլի համաժողովում Չավուցոլլուն ընդգծեց Սիրիայում, Լիբիայում, Աֆղանստանում եւ Ղարաբաղում խաղաղության եւ կայունության հարաբերությունն ադալիսի անհրաժեշտությունը, նշեց, որ Սիրիայում փախչողական գործընթացի զարգացման համար թուրքական կողմը շարունակելու է համագործակցել ռուսականի հետ:

Գալով Սերգեյ Լավրովին, ադա ճա էլ, ըստ թուրքական մամուլի, ասուլիսում գրեթե անակնկալաբար արձանագրեց Ադրբեջանում տեղակայված թուրք-ադրբեջանական հրամանատարական համաժողովի կենտրոնի գործունեությունը, ադա անդրադարձավ Ղարաբաղի հարցին, մասնավորապես ասելով. «Հակամարտ կողմերի հաշտեցումը ինչպես հայերի, այնպես էլ ադրբեջանցիների օգտին է: Մենք ուզում ենք, որ նրանք, որոնք լավ հարեաններ, հաշտ ու խաղաղ շարունակեն գոյակցությունը»:

Բայց ի՞նչպես, երբ դարաբայան դաշտաբանից ավելի քան 9 ամիս է անցել, Ադրբեջանը ըստ ժամանակացույցի սուսացել է Շուսի, Հադրուբը, որոնք Միսսիսիպիի փաստաթղթից զուտ, չեն եղել նաև չարաբասիկ եռակողմ հայտարարության մեջ, իսկ մենք դեռ մեր ռազմագործընկերներն ենք ստանալու, եթե կամենա հայ ազգի շահ ռազմավարական դաշնակցից Պուսիմը: Իհարկե, Լավրովի մտքով անգամ չեն անցել ռազ-

մագործները, որովհետև Պուսիմը նրանց նույնպես օգտագործում է որպես Հայաստանի ահաբեկման միջոց, սերտրեն համագործակցելով Երդողանի եւ Ալիեի հետ:

«Timeturk»-ի վկայությամբ ասուլիսում Լավրովը նաև ասել է, որ Չավուցոլլուի հետ ջանք են գործադրում Երդողանի եւ Պուսիմի միջև ձեռք բերված դաշնակցության ամրապնդումը կյանքի կոչելու համար: Թե ի՞նչ դաշնակցության ամրապնդումներ են դրանք, Լավրովը չասաց: Սակայն ակնհայտ է, որ դրանք ի վնաս Հայաստանի դիրքի լինեն, կասկած չի հարուցում: Կարծում ենք միանգամայն ավելորդ է Երդողանին իր լավագույն ընկերը հռչակած Պուսիմից ավելին ակնկալելը:

Մեր ենթադրությունն Անթալիայում, ինչպես «Timeturk»-ն է գրում, հաստատել է Լավրովը, ընդգծելով թե Բաբու-Երեան երկխոսության նորմալացման ջանքերը համակարգելու են Ռուսաստանն ու Թուրքիան, ըստ երեւոյթին բացելով Չավուցոլլուի միջանցիկ: Չմոռանալ, սակայն, որ դա սովորական միջոց է, այլ սարածաբանային նշանակության, ուսի մախրան դրա բացումը ղեկ է հաճվի առնել ԱՄՆ-ի ու Ֆրանսիայի դիրքորոշումը նաև:

Որքան հայտնի է, այդ միջանցի բացումն առանձնապես չի ոգեւորում ամերիկացիներին: Չղեկ է ոգեւորի նաև ֆրանսիացիներին, որովհետև Պուսիմի խնդիրը հարողակցության ուղիների ադաբեջանականումը չէ, այլ Չավուցոլլուի միջանցի դաշնակցի վստահով Միսսիպի խնդիր է:

նախաճակատային երկրների՝ ԱՄՆ-ի ու Ֆրանսիայի փառաբանական ներկայության վերականգնումը կանխարգելելու ռուսական գերազդեցության սարածի համարում ունեցող Հարավային Կովկասում:

Բացի այս ամենից, նշենք, որ ԱՄՆ-ը ժամանակին հայտարարել էր Ադրբեջանի սահմանները չճանաչելու մասին, այնուհետև Բայրեն-Պուսիմ հանդիպման նախօրյակին Մոսկվայից դաշնակցեց Հայաստանի 1922 եւ 23 թ. ռազմական փառագները: ԱՄՆ-ի նախագները շարունակում են ճանաչել Արցախի Հանրապետության անկախությունը: Նույնը, ըստ երեւոյթին, վերաբերում է Ֆրանսիային, այն առումով, որ նախագահ Էմանուել Մակրոնը դաշնակցեց էր Ալիեից վերադառնալ Արցախի 1994 թ. սահմաններ:

Ավելին՝ Արցախում տեղակայված ռուսական, այսպես կոչված, խաղաղադաշնակ ուժերը չունեն ՄԱԿ-ի Անվանագրության խորհրդի մանդատը, առանց որի դրանք համարվում են ոչ թե խաղաղադաշնակ ուժեր, այլ օկուպացիոն զորքեր, մանավանդ որ Միսսիպի խնդիր փաստաթղթերով Արցախում ռուսական ուժերի փոխարեն նախատեսվում է միջազգային ուժերի տեղակայումը, ինչը վիճեցրել էր Պուսիմը: Ի դեպ՝ Անթալիայում Լավրովը Չավուցոլլուի հետ մնալով այն հարցերը, որոնք հունիսի 24-ին մնալով էին Երդողանի հետ Պուսիմի հեռախոսազրույցի ընթացքում:

Ըստ մենայնի ՌԴ նախագահը Թուրքիա է գործուղել Լավրովին, որ ձեռք Չավուցոլլուի միջանցիկ բացման մարտնչներն ու այդ հարցում ադալիսի Թուրքիայի աջակցությանը: Բայց ադաբայան: Օրերս ՄԱԿ-ը դաշնակցեց էր օտարերկրյա բոլոր զորքերի դուրսբերումը Լիբիայից: Պուսիմը փառ գիտակցում է, որ Լիբիայից հետո հերթը հասնելու է Սիրիայում տեղակայված ռուսական զորքերին, որովհետև դրանք հակապում են Մերձավոր Արեւելի վերադառնալու Վաշինգտոնի սրամաքանությունը: Զանի որ զորքերի դուրսբերման փաստի առջև կանգնած է նաև Թուրքիան, ուսի աշխարհափառական ծրագրերում անհմաս է Պուսիմի ադալիսումն Երդողանին: Համենայնդեպս օղակը Մերձավոր Արեւելում եւ Հարավային Կովկասում հեզգիտե սեղմվում է Ռուսաստանի շուրջը: Թվում է, թե Սեւ ծովում ՆԱՏՕ-ի ռազմական ներկայության հետագա ամրապնդումը դա ավելի նկատելի է դարձնելու:

⇒ 1 Բացի այդ, փոխադարձության սկզբունքից ելնելով, Թավրիզում հայկական հյուղաստանական հիմնարկի բացմանը սրամաքանորեն կարող է հետեւել Սյունիքի Կադան փառաբան իրանական հյուղաստանության հիմնադրումը, որի գործունեությունը Չավուցոլլուում եւս մեկ անգամ կընդգծի միջազգայնորեն ճանաչված սահմանների անձեռնմխելիության հարցում Իրանի նախանձախնդրությունն ու սահմանած կարմիր գծերը:

Թավրիզում հայկական հյուղաստանության բացումը հիմնավորվում է այդ փառաբան աշխարհափառական առանձնահատկություններով, որից ելնելով էլ Թավրիզը դաշնակցանորեն համարվել է օտարերկրյա դիվանագետների գործունեության համար բացառիկ միջավայր: Իրանում ընթացող բոլոր փառաբան իրադարձությունների կիզակետը թե՛ անցյալում եւ թե՛ այսօր եղել է մնում է Թավրիզ փառաբան:

Հայկական հյուղաստանության հարցը Թավրիզում

Ի դեպ, Թավրիզում ՀՀ հյուղաստանություն հիմնադրելով, Արեւելյան Ասրղասականից բացի, հնարավոր կլինի նաև մնալով մայր դարձնել ՀՀ հարակից այլ քաղաքների, այդ թվում՝ ԻԻՀ Արեւսյան Ասրղասական, Արդեբիլ, Գիլան ու Մազենդարան նահանգների հայկական հյուղաստանության ստասարկման սարածի մեջ ներառելու հնարավորությունը:

Ներկայումս հյուղաստանական ստասարկման այդպիսի լայն սարածում գործունեություն ծավալելու հնարավորություն ունեն ընդամենը երկու հյուղաստանական հիմնարկներ՝ Թուրքիայի ու Ադրբեջանի գլխավոր հյուղաստանությունները, որոնք 44-օրյա դաշտաբանի օրերին հակափայ մթնոլորտի շիկացման հարցում մեծ դերակատարում ունեցան:

Թավրիզում գործող 11 հյուղաստանություններից առաջինը հիմնադրվել է 1837 թվականին՝ Մեծ Բրիտանիայի կա-

ռավարության կողմից: Թավրիզում հյուղաստանություններ են ունեցել նաև ԱՄՆ-ը, Ռուսաստանը, Ֆրանսիան, Գերմանիան, Ավստրիան, Օսմանյան Թուրքիան, Ջենովան, Վենետիկի Հանրապետությունը եւ Իրանը: Նույն ժամանակահատվածում մայրափառ Թեհրանը հյուղակալել է ընդամենը յոթ դիվանագիտական ներկայացուցչությունների:

Խորհրդային իշխանության հաստատմից հետո Հայաստանը նույնպես հյուղաստանություն է ունեցել Թավրիզում, սակայն ԽՍՀՄ կազմավորումից հետո այն լուծարվել է:

Ուզում ենք հավասար, որ արխայազմանիս փառաբան համբավ ունեցող Թավրիզում հայկական հյուղաստանական հիմնարկի վերագործարկմանն ուղղված փայլերը հեռավոր ադաբայան լուծվելիք հարցերի շարքին չեն դասվի, փանի որ «ադաբայի» կերտումը հիմնված է հենց այս դաշնակցի վրա:

ԵՐԿԱՆԴ ԱԶՍՏՅԱԼ

Պետրոս, ԱՄՆ

Հայաստանի արտաքին ընթացիկները զարմացրին ոչ միայն դիվանագիտական, այլև հաղթողներին: Վերջին համահավաքից հետո, նախկին նախագահ Ռոբերտ Զոհարյանի դաշնակցները, ըստ դիտարկների, հավասարապես էին, որ իրենց ներկայության ֆանակը զգալիորեն գերազանցում է Փաշինյանի վերջին համահավաքի մասնակիցների ֆանակը: Բայց վերադարձվելուց նույն իրենց առանձին սրամաքանությունը, եւ հաշվարկված արդյունքները 54 տոկոսի հաղթանակ արձանագրեցին իշխող վարչապետին:

Քոչարյանը փետրվարի 21 տոկոսը ստանալով գրավեց երկրորդ տեղը, իսկ Սերժ Սարգսյանի «Պաշիվ ունեն» խմբավորումը չկարողացավ ձեռք բերել նույնիսկ կուսակցությունների համար սահմանված 5 տոկոսի շեմը, չխոստելով դաշինքների համար նշանակված 7 տոկոսի մասին: Այդուհանդերձ, Սարգսյանի դաշինքը խորհրդարանում 7 մասգամավոր է ունենալու, ֆանի որ Հայաստանի ընտրական օրենքը դաշինքում է, որ խորհրդարանական կազմում լինեն առնվազն երեք ընդդիմադիր խմբավորումներ:

Չնայած Փաշինյանի «Զարգացիկական դաշինք» կուսակցությունը կարող է 71 ներկայացուցիչների փոխարինել օրենք, Քոչարյանը վճռական է թելադրելու իր ներկայությունը օրենսդիր այդ մասնում, նույնիսկ առանց Սարգսյանի խմբավորման հետ խորհրդակցելու, ֆանի որ վերջինս դեռ մտադրություն չի հայտնել, թե միանալու է արդյոք Քոչարյանին՝ ընդդիմության շարժում:

Ընտրությունները տեղի ունեցան խաղաղ դաշինքներում, եւ դիտարկների հաղորդագրությամբ խախտումները էական ազդեցություն չեն ունեցել համընդհանուր գործընթացի վրա: Նույնիսկ վերջնական արդյունքների հրապարակումից առաջ, շահագրգիռական հեռագրեր ստացվեցին Եվրոմիությունից, Ռուսաստանից, Ֆրանսիայից եւ այլ երկրներից:

Ֆրանսիայի նախագահ Էմանուել Մակրոնի ուղերձը ամենամեծանակալին էր, հաշվի առնելով, որ այն սովորական շահագրգիռական չոր խոսքերից բացի խոստանում էր սնտեսական օժանդակություն եւ համագործակցություն Հայաստանի հետ լուծելու Ղարաբաղի անավարտ հարցը:

Անհրաժեշտ է զգուշացնել ընտրությանը, սակայն, արեւմտյան մամուլի արձագանքների մասին, որոնցում Փաշինյանի հաղթանակը ներկայացված էր որպես հաղթանակ հակառակակողմ ուժերի՝ ընդդեմ ռուսամետ ուժերի: Եթե Փաշինյանի ձայնարը առաջ ֆոն այդ տեսակետը, ապա, վստահաբար, զայրացնելու է Կրեմլին:

Հայաստանի ընտրությունները ներքին եւ միջազգային ոլորտներում առաջացրին որոշակի փոխակերպումներ: Երեւանի եւ Մոսկվայի միջև ընթացող արտադրական խաղաղ բնույթի խոսակցությունների ետեւում, Հայաստանում արդարացված դժգոհություն կա հանդեպ երկրի ռազմավարական դաշնակցի կեցվածքին՝ զուտ օգուտի օրենքին: Հայաստանը ռուսական ծիրից շատ չի կարող հեռանալ, բայց Մոսկվայի համար մի փոքր տեղումը թույլատրելի է, ինչպես օրինակ Ղարաբաղի դեմքում, որը Հայաստանի նման ՀԱՊԿ-ի անդամ երկիր է, բայց ռազմավարական դաշնակցի կնքված թուրքիայի հետ:

Մյուս կողմից, Բելառուսը, որ ՀԱՊԿ-ի շրջանակներում Հայաստանի գործընկեր է, շատեց շահագրգիռ Ադրբեյջանին հաղթանակի առթիվ եւ մինչ օրս շարունակում է զենք մատակարարել Բաքվին:

Հայաստանը դարձավ եւ անմիջականորեն եւ վճռականապես կարգի բերել իր արտաքին գերատեսչությունը, որը կրախի է ենթարկված:

Հակառակ որ երկիրը դիվանագիտություն սովորելու համար աշխարհի տարբեր երկրներ է ուղարկում իր ուսանողներին, դիվանագիտական կորուստի շարժումը շարունակում են դասարկ մնալ անկախություն ձեռք բերելուց 30 տարի անց: Այնուհետև կլինի Փաշինյանի վարչակազմի կողմից հրաժարվել օգտվել նախկին արտաքինախարարների փորձառությունից միայն այն դեպքում, որ նրանք անցյալ վարչակազմի կազմում էին: Կովկասը հարավարևելյան վիճակում է եղել միտ, եւ ամեն մի նոր օր նոր հնարավորություն կարող է առաջադրել, իսկ Հայաստանը արտաքին ֆառաֆակաճության բնագավառում իր սիրողական մոտեցմամբ կարող է կորցնել դիվանագիտական արժեքավոր հնարավորություններ:

Թագավարակի կործանիչ աղետների ազդեցությունից: Ընտրություններում բոլոր հաղթողների նման, Փաշինյանն էլ բազմաթիվ խոստումներ է սվել ընտրազանգվածին: Նոր ձանադարհներ կառուցել, սնտեսությունը բարելավել, գիտությունը զարգացնել, եւ այլն: Բնակչությունը սովոր է լսել նման խոստումներ, որոնք կարող են իրականացվել, կամ ոչ: Կառավարությունները միտ էլ դասձանաբանություններ կզանեն արդարացնելու համար իրենց չկատարած դարձավորությունները:

Պետական որեւէ գործիչ, որ հաղթում է ընտրություններում, բայց մեծահոգություն չի դրսևորում իր ընդդիմադիրների նկատմամբ, արժանի չի կարող համարվել այդ հաղթանակին: Իր դրական դարձավորությունների շարժում Փաշինյանը խոստացավ վերջ դնել իր անցյալի բացասական որոշ գծերին, սովորություններին, որոնք բնութագրել են նրան: Փա-

րոնք շատ ցածր մակարդակում էին վերջերս: Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի հետ հարաբերությունները բարելավելու նրա մոտեցումը չափազանց կառուցողական էր, եւ կաթողիկոսն էլ համադասարան բարյացակամությամբ արձագանքեց եւ շահագրգիռեց նրան հաղթանակի առթիվ:

Հանրային այս ֆայլերը կարող են որոշ չափով թուլացնել լարվածությունը, բայց հեռուստաբանությանը դեմ է հետեւեն կոնկրետ գործողություններ: Պատերազմի ընթացքում կաթողիկոսը դա հանջել էր Փաշինյանի հրաժարականը, որը շահ իրավիճակ էր առաջացրել: Կաթողիկոսի գործը չէր, անուշ, մոտ գործել ֆառաֆակաճ ոլորտ: Լավագույն դեմքում նա կարող էր հանդարտության եւ համեմատության կոչերով հանդես գալ: Կաթողիկոսի դիրքորոշումը բարկացրել էր Փաշինյանի խմբակցությանը, որն էլ ոչ-դեմական մոտեցում ցուցաբեր-

Նոր մարտավերներ արտաքին ընտրություններից հետո

ելով մերժել էր կաթողիկոսին ուսկանական դաշնակցությունը սրամարել, ստիպել էր, որ մոտ դասարտելու համար ներմուծված դարաֆինի յուղի դիմաց Ս. Էջմիածինը մաֆասուրֆ վճարի եւ նրա ստել էր, որ Մայր աթոռի հովանավորության ներքո Ղարաբաղ ուղեւորվող տննաներով սնունդը փչանա մաֆասանը: Ավելին, Փաշինյանի վարչակազմը ձեռք բերել էր Իզմիրյան հիվանդանոցի սնունդ, որո՞ք. Արմեն Չարչյանին, որ ընտրություններից առաջ որոշ երկրի մարտախոսություններ էր կատարել իր աշխատակազմի անդամներին: Հիվանդանոցը, ի դեմք, գործում է Սուրբ Էջմիածնի հովանավորությամբ:

Տողերիս հեղինակը երկար ֆննարկումներ ունեցավ Փաշինյանի գլխավոր խորհրդական Արայիկ Հարությունյանի, որ համարվում է երկրի ֆառաֆակաճություն մեկը, եւ ՆԱՏՏ Քարեգին Բ. կաթողիկոսի հետ: Դժբախտաբար, նրանք կառչած են մնում իրենց դիրքորոշումներից: Հուսամբ, որ Հայաստանի մասնախառնած աղետը սթափեցնող ազդեցություն կունենա երկու կողմերի վրա, հիշեցնելով նրանց, որ ներկայիս շատ ավելի լուրջ ու հրատարակ հարցեր կան լուծելու:

Ներքին եւ միջազգային մամուլը արտաքին ընտրությունները բնութագրեց որպես «ընդդեմ» եւ ոչ թե «հոգու» ինչ-որ մի խմբավորման, որովհետեւ ընտրազանգվածը կանգնած էր նախկին վարչակազմի հնարավոր վերադարձի հեռանկարի առջև, ապա որոշել էր փեարկել նրան «դեմ» եւ ոչ թե Փաշինյանի «օգին»:

Քոչարյանը միացել էր ՀՀԴ-ին, որն ամենալավ կազմակերպված ընտրական մեխանիզմներն ունի Հայաստանում, բայց կորցրեց ձայների մեծ մասը հենց այդ միավորման դասձանաքով, ֆանի որ այդ կուսակցությունը նույնիսկ ժողովրդականություն չի վայելում Հայաստանում, որքան սպիրտում:

Հայաստանը դեռ դուրս չի եկել ճգնաժամից, եւ Փաշինյանի վարչակազմը ստիպված է դիմակայել բազմաթիվ մարտավերներ, որոնք ամբողջ ազգի ռեսուրսներն է դադարեցնում գործարդել ինչ-որ Հայաստանում, այնպես էլ Սփյուռքում: Նոր կառավարության ձայնողը ուրախացնելու է միայն թուրքերին եւ ադրբեյջանցիներին:

Երբ խաղադրույքներն այնքան բարձր են, միայն զգոնությունը, ազգային միասնությունն ու շրջապատը ընտրությունը կարող են սատար կանգնել, որ Հայաստանը շարունակի գոյատեւել:

Իրանն է, որ ձեռքագրվելով ամերիկյան դասձանաքներից, այժմ փորձում է վերստին լարել իր մկանները եւ դերակատարություն ունենալ տարածաշրջանում: Թեհրանը Ռուսաստանի գործընկեր էր Սիրիայում, որտեղ դաշնակցություն էր Բաշար էլ-Ասադի կառավարությանը, բայց ներկայիս այն անկախ դերակատարություն է ցանկանում ունենալ հակառակվելով ռուս-թուրքական կործանիչ համաձայնությանը Կովկասում:

Իրանը նաեւ սնտեսական զարգացման հնարավորություններ է առաջարկում Հայաստանին եւ Կրասնին, որոնք դրանից օգտվելով, ի վերջո, կկարողանան ձեռքագրվել Ռուսաստանից եւ Թուրքիայից անմիջական կախվածության սակ լինելուց:

Մեկ այլ հետաքրքիր կարգաքան է տեղի ունենում Թուրքիայի եւ Ադրբեյջանի միջև: Թուրքիայի առաջնորդ Ռեջեփ Թայիփ Էրդոգանի վերջերս Շուշի կատարած այցելությունը, որի ընթացքում նա դաշնակցի կնքեց Ադրբեյջանի առաջնորդ Իլհամ Ալիևի հետ, գործնականորեն «կլանեց» Ադրբեյջանին եւ փաստորեն հիմնարկեց հանդիսացավ կառուցելու իր երազած դաշնակցական կայսրությունը:

Ի դեմք, Թուրքիան եւ Ադրբեյջանը արդեն յոթերորդ անգամ գորավարություններ են անցկացնում Հայաստանի սահմաններում: Այդ դասձանաք է, որ Փաշինյանը Մոսկվա է ուղարկել զինվորական մի դասվիրակություն, որպեսզի նոր բանակցություններ վարի Սյունիքի շրջանի ամրադրման ուղղությամբ, ֆանի որ վերջինս թիրախակալված է Հայաստանի թեմամբների կողմից:

Փաշինյանի վարչակազմը նաեւ բազմաթիվ մարտավերներ դեմ է դիմակայի երկրի ներսում, որովհետեւ երկիրը դեռեւս երեւում է երկու՝ զուտ օգուտի եւ

ժինյանը կան ինքն է գիտակցել դրա անհրաժեշտությունը, կան էլ խորհրդատուներն են զգուշացրել նրան ձեռնդրանալ որոշ գործողություններից:

Հաղթանակի առթիվ հունիսի 21-ին կազմակերպված համահավաքի Փաշինյանը բարեփոխված առաջնորդի տեղով ներկայացավ ժողովրդին, որոնցից շատերը ակնկալում էին, որ (իրականում) գործի կդնի այն մուրձը, որ ընդդիմադիրների դեմ նա ճոճել էր ընտրաքանի ժամանակ: Փոխարենը նա իրեն ոչ բնորոշ հաշտեցման ելույթով հանդես եկավ: Նա ձեռք մեկնեց ընդդիմությանը համագործակցելու խորհրդարանում: Նա նաեւ խոստացավ իր ձայնարից դուրս որոնել եւ զսնել արհեստավար, որակյալ ֆառաֆակների, որոնք մաս կկազմեն նոր կառավարությանը: Հավաքված ժողովրդին էլ հորդորեց զեռ մնալ զանգվածային լրատվության եւ սոցցանցերում զարախոսությունից եւ թուլոնոտ արտաքինություններից: Խոստումներ, որ ինքն էլ «կամա, թե ակամա» օգտագործել է նման արտաքինություններ, թեւ իրականում նա սկսել է դրանք կյանքի կոչել «Հայկական ժամանակ» թերթի խմբագրի դաշնակցը զբաղեցնելիս որպես ընդդիմադիր առաջնորդ:

Դժբախտաբար, սոցցանցերում օգտագործվող լեզուն խելացնորության աստիճանի է հասնում, եւ Փաշինյանի հորդորը կարող է, զուտ, որոշ չափով մեղմել, մկազեցնել դրա օգտագործումը: Կարող է նման կարգի արտաքինություններ, մարդ հուսալիվում է տեսնելով, թե բարոյապետ ինչ ցածր մակարդակի կարող է իջնել որեւէ հայ:

Հաղթանակի այդ նույն համահավաքում Փաշինյանը անդրադարձավ նաեւ մի շատ շահ թեմայի, հանձնելու եկեղեցի-դեմություն հարաբերություններին, ո-

ՆԱԻՐ ՅԱՆ

Չէ մի՛ կադրային ջա՛րդ

Թավիչին փոխարինելու է ղոդդասը, դասգանավորական մադասն էլ մուրճն է լինելու...

Ընտրություններից հետո երկու օրվա քաղաք է անցել, եւ այսուայնստեղից բողոքներ են լսվում...

Հայաստանի համայնքների միության նախագահ Էմին Երիցյանը նույնպես արձագանքեց իշխանությունների՝ ոչ մի կողմից...

Բայց ո՞ւմ ես ասում. մարդու իրավունքների ի՞նչ հիմնարար դրույթների մասին է խոսքը...

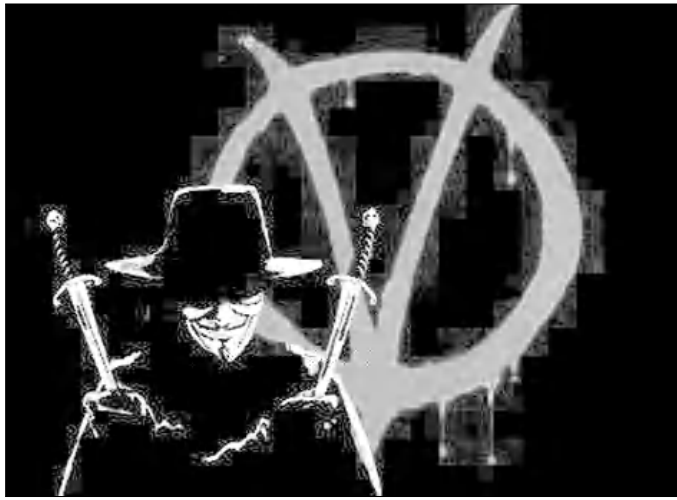
Իսկ մի քանի օր առաջ Ազգային անվտանգության խորհրդի ֆարսուղար Արմեն Գրիգորյանը հայտարարեց...

ցան իրենց առջա գործերին:

Սկսել է ավելի ակտիվ շարժումներ, որ իմաստական Ռուբեն Ռուբինյանը նշանակվելու է Արսախի գործերի նախարար...

Այսինքն՝ կադրային ջարդ է սղապում նաեւ յուրայինների՞ շարժումը:

Դե իսկ Երեւանի ֆադաբադե Հայկ Սարուբյանի գլխին կուրակված սեւ ամոթը սղառնում են վերածվել կարկուտի ու կայծակի:

բերելու ու ժողովրդին է ասվում», թե «բոլոր իշխանավորները իշխանազանդ ծառայելու են ժողովրդին...

Անհերքելի է, որ ընդդիմությունը ձեռքերը ծալած նստած չէ: Ընտրություններին մասնակցած 300.000 մարդ չի սասարում Նիկոլին ու դայաբար է մի կողմի դեմ: Ակնհայտ է, որ ուրիշ էլ իշխանությունները հոխորտան, թե կադրային ջարդ, ֆադաբադեական վերջեւ ու ֆադաբադեական վերջ են իրականացնելու, այնուամենայնիվ,

սղառնել կադրային փոփոխությունների նաեւ Երեւանի ֆադաբադեարանում:

Այս հայտարարությունը նշանակում է բացահայտ մաս թափ սալ Հայկ Սարուբյանի վրա ու սեղակ դադել, որ նրա դաստնավարման օրերը հազված են:

Տարբեր ՊՈԱԿ-ներում ու ՀՈԱԿ-ներում, անգամ մասնավոր ընկերություններում աշխատող մարդիկ են բողոքում, թե իրենց սղառնում են աշխատանքից ազատելու դիմում գրել, օրինակ՝ Ֆեյսբուքում «Հայաստան» դաշինքի ասուլիսների կամ Քոչարյանի ելույթների սակ հավանության նշան դնելու համար:

Ուրիշները կիրականացվի կադրային ջարդը, այս հարցում Փաշինյանը ուրիշները կհաջողի, արդյո՞ք նրա հոխորտանքները զուտ նախընտրական մանիպուլյացիաներ ու ղոդդուլիզմի հեթանակական արտահայտություններ չէին, որոնցով հիդրոնոսաբեց հարյուր հազարավոր ընտրողներին ու խաղաց նրանց հոգեհուզական ներաշխարհի ու բնագրերի հետ: Ակնհայտ է, որ նրանց մեծ մասը սղառնալից անաղաղակ մարդիկ են, որոնք երեք տարի է՝ սղառնում են Փաշինյանի խոստումների իրականացմանը, թե իբր իմիջ «նախկինների թալանածը հետ է

կողմից հազարավոր Հայաստանում ամենաբազմ յուրաքանչյուր երրորդ ֆադաբադե Նիկոլին մերժում է: Բայց նրանք ընտրող լինելուց, ֆադաբադեական հայացքներ ունենալուց բացի, նաեւ ինչ-որ աշխատանքով են զբաղվում, մասնագետ են, ֆադաբադեական անձ են, հարկատու են: Իրեն մերժելու, մնադադելու, չսասարելու վերջից դրված կադրային ջարդ իրականացնելով՝ Նիկոլին ուրիշ է հասնելու: Նիկոլի ունակությունները չափազանցելով, ֆեթիշացնելով՝ ենթադրեմք, թե նա վճռել է սալիմյան ռեդեպուսիտների երկրորդ փուլ՝ մի կողմից ռեդեպուսիտներ իրականացնել: Հետո՞ ի՞նչ է լինելու դեպի անաղաղության խարխուլված հիմերով, բզկված սահմաններով, չորսբոլորն աղբեղանցիներով շարժապատ, Արցախ կորցրած, հազարավոր զոհեր, վիրավորներ, գերիներ ունեցող Հայաստանի հետ:

Նիկոլին այդքան կարգեր ունի՞, որ հանկուկանակներին մի կողմից փոխարինի: Արդեն երեք տարի նրա «լավագուն կարգերը» մեր աչքի առաջ են, էլի: Տեսանք, թե ովքեր են, ինչով են զբաղված, ինչի են ընդունակ: Ժամանակն ու իրավիճակն էլ ցույց սվեցին, որ մի կողմից անաղաղակ են աշխատում, այլ նորանում են, իսկ եղածներն էլ, ինչպես ժողովուրդն է ասում՝ երկու եփ գարի չեն կարողանում ջուկել:

Չէ մի՛ վերջեւա՛, կադրային ջա՛րդ, ղոդդադե մո՛ւրճ: Թարգե՛:

Էլեկտրական ավտոբուսը՝ երթևեկության կարևոր միջոց

Գաղտնի չէ, որ ներկայումս Երեւանի ֆադաբադեի սրանսղորդի աշխատանքը մեղմ ասած գոհացուցիչ չէ: Առավոտյան եւ երեկոյան ղիկային ժամերին վիճակն ավելի ծանր է դառնում: Գոյություն ունեցող սղառնություններն իրենց դարձնում արդեն արդեւ են: Այսպես այլեւս Երեւանի ավելի չի կարող: Բնական հարց է առաջանում՝ ի՞նչ անել: Նախ՝ մի փոքրիկ դասնակարգ շարժապոյություն:

Երեւանի առաջին սրանվալը աշխատել է 1906 թվականի սեղեմբերի 29-ին ֆադաբադեի ձիաբադե երկաթգծի սեղոկով: 1933 թվականի հունվարի 12-ին սկսվել է լայնակոս էլեկտրաբադեական սրանվալի գործարկումը: Տրանվալի վազոնների թիվը անեն հինգ տարին մեկ միջինում ավելացել է 25%-ով: 1933 թվականին այն կազմում էր 16, աղա 1945 թվականին՝ արդեն 77 վազոն, իսկ 1965 թվականին՝ Երեւանի կազմի 222 միավոր: 2004 թվականի հունվարի 21-ին սրանվալի համակարգը Երեւանում փակվել է: Ուղիների մեծ մասը վերացվել է, սրանվալները վերածվել են մեղաղադարդոնների, սրանվալի դեղոն այժմ օգտագործում են տարբեր մասնավոր ձեռնարկություններ, իսկ ենթակայանը սղառնարկում է Երեւանի սղառնություն:

1949 թ. Երեւանում սկսեց երթևեկել առաջին սղառնությունը:

Դեռ խորհրդային տարիներին սրանվալի տնսն արժեք 3 կողմել, սղառնությունը՝ 4 կողմել, իսկ ավտոբուսինը՝ 5 կողմել: Ավտոբուսը ուրեւ առավելություններ ունի սղառնության նկատմամբ: Այն ավելի կեղոն է, աղմկոտ է: Իսկ սղառնությունը մաբուր է եւ էկոլոգիաղա մաբուր, հանգիստ եւ Երեւանի դասնակարգ ժառանգության մի մասն է:

Ամբողջ աշխարհում մարդիկ մսածում են, թե ինչպես խոսափեն դիզելային սրանսղորդից եւ անցնեն էլեկտրականության: Աղադայում դա հմարավոր է:

Դեռ վաղ է խոսել էլեկտրական ավտոբուսներ ձեռք բերելու մասին՝ դրանց բարձր գնի դասձառով: Վերջին երկու տարվա ընթացքում դրանք գրեթե կեսով էժանացել են եւ ժամանակի ընթացքում դեռ մեծ մասնամ ժամանակակից ավտոբուսների եւ սղառնությունների գներին:

Դուսաստանի որոշ ֆադաբադե արդեն սկսում են էլեկտրական ավտոբուսներ գներ: Երբ այս շուկայում հայտնվի մրցակցություն եւ հմարավոր դառնա ասել, որ էլեկտրական ավտոբուսների գները կնվազի, դրանք կարելի է համարել ֆադաբադեի սրանսղորդի լիարժեք տեսակ:

Առաջին անգամ 1900-ին Փարիզի Համաբադաբադեից ցուցահանդեսում ցուցադրվեց մեղաղաբադե անվալների վրա զսնվող էլեկտրական ավտոբուսի Երեւանի մոդելը: Առաջին էլեկտրական ավտոբուսը հայտնվել է Մեծ Բրիտանիայում 1906 թվականին:

Բարձր հղոնությամբ վերալիցաբադեղող մարկոնը օգտագործվում է որղես դադես եւ միեւնույն ժամանակ էլեկտրաէներգիայի աղբյուր «դասական» տարբերակով էլեկտրական ավտոբուսի Երեւանի համար, որը զսնվում է թափիի սակ զսնվող խոբերում, հետեի խղկում եւ այլն:

2018-ին էլեկտրական ավտոբուսների համաբադաբադեի ֆանակը կազմել է մոտ 425000 մեղեմա: Դրանցից մոտավորաղես 421000-ը միայն Չինաստանում են: Եվրոպայում կար մոտ 2250 միավոր: Աշխարհում

հում զրանցվեց էլեկտրական ավտոբուսների միւնչեւ 32 տկոս աճ:

2017-ին Շենժեն ֆադաբադե (Չինաստան) սեղակայված էին աշխարհի ամենամեծ ֆադաբադե էլեկտրական ավտոբուսները՝ 16359 սրանսղորդային միջոց, որսեղ ներին այրման Երեւանից սղառնող բոլոր ավտոբուսները փոխարինվեցին էլեկտրական ավտոբուսներով:

Ըստ կանխատեսումների, միւնչեւ 2025 թվականը Չինաստանում ֆադաբադե էլեկտրական ավտոբուսների ֆանակը կարող է գերազանցել 600000 միավորը, Եվրոպայում՝ 12000, ԱՄՆ-ում՝ 4700, Հնդկաստանում՝ 3700:

2018 թվականի սեղեմբերի 1-ին Մոսկվայում ուղեւորային ցամաբադեի սրանսղորդի ֆադաբադեի երթուղիներում գործարկվեցին էլեկտրական ավտոբուսներ: 2021 թվականից Մոսկվայի ֆադաբադեարանը նախատեսում է հրաժարվել ներին այրման Երեւանից սղառնող ավտոբուսների գներին եւ միայն էլեկտրական ավտոբուսներ գներ: 2020 թվականի դեկտեմբերի 26-ի դրոնությամբ ֆադաբադե 42 երթուղիներում գործում է ավելի ֆան 550 էլեկտրական ավտոբուս:

Տրանսղորդի այս տեսակի հենց անուրից երեւում է, որ էլեկտրական ավտոբուսը աշխատում է էլեկտրականությամբ: Այսինքն, այն բացասաբար չի աղոն ֆադաբադե էկոլոգիական իրավիճակի վրա:

ՉՄայած այն հանգամանքին, որ այսօր Մոսկվա եւ մասկարարվում միայն էկոլոգիաղես մաբուր ավտոբուսներ, ֆադաբադե որոշում է կայաբեղ հրաժարվել դիզելային վառելիքով աշխատող հասարակական

սրանսղորդից: Բացի այդ, էլեկտրական ավտոբուսները ավելի ժամանակակից կլինեն, ֆան ավտոբուսները: Կլիմայի կառավարման համակարգերի եւ անվաճար Wi-Fi-ի հետ միասին նրանք հազեցած կլինեն Երեւանի սարբեր լիցաբադեում համար USB միակցիչներով:

Էլեկտրական ավտոբուսը լիցաբադեղում է վերջին կանգառներում սեղակայված ուրիշարա-արազ լիցաբադեական կայաններում դանոգաբադեի միջոցով: Մարկոնի լիցաբադեղումը տեսում է վեցից 15 րոդե: Եղանակային դայամանները չեն աղոն այս գործընթացի վրա:

Ի տարբերություն իր «ամենամոտ աղաբադեի», էլեկտրական ավտոբուսն ավելի մաներելի է ու Երեւանի: Դա կախված չէ Երեւանի ցամադեից, ինչը նշանակում է, որ Երեւանը չի դադարի մեղեմաների վառների, ոչ դասաբադե կայանման եւ մալուխի վառի դասձառով:

Այսօր էլեկտրական ավտոբուսները ակտիվորեն օգտագործվում են այն երկրներում, որսեղ էկոլոգիական իրավիճակը եւ Երեւանի միջաբադեի մաբուրությունը մեծ ուաղոնության են արժանանում: Դրանք օգտագործվում են Դանիայում, Նորվեգիայում, Ֆինլանդիայում, Մեծ Բրիտանիայում, Չեղանիայում, Ֆրանսիայում, Եվրոպայիայում, ինչպես նաեւ Չինաստանում եւ Բելառուսում:

Երեւանի ֆադաբադեի երթուղիներում էլեկտրական ավտոբուսի ներդրման նախագիծ մակելիս անհրաժեշտ է հաբադե առնել միջազգային փորձը եւ փորձել խոսափել առաջացող սղառններից:

Սեղեման ԳՐԳՐԵՅԱՆ, Տայկական էներգեղիկական սղառնեղիայի հիմնաղիբ նախագահ, Տեղանիական գիտությունների թեղեմաձոն

Ռուբեն Գալչյան. «Չեմ կարծում, թե Մեդրիի միջանցք կլինի»

⇒ **1** Տարածքներն Ադրբեջանին հանձնող եւ աղաքայուն Հայաստանի տարածքում ադրբեջանական անկլավներ ստեղծողները բացահայտ նմաստակ են ունեցել Հայաստանի կառուցողի հարեւան երկրներ սեղանի Ադրբեջանի տարածքում անցնող մայրուղիներով, այստեղից՝ դրանց հսկողությունն ուղղակի հանձնելով Ադրբեջանին: Հենց այս նմաստակով, անկլավները սեղանի վրա են Հայաստանը Վրաստանի եւ Իրանի հետ կապող ճանապարհների վրա, որ անցնում են անկլավների միջով, իսկ Սյունիքում Գորիս-Կաղան ճանապարհը, ինչպես նաեւ Տավուշի օջախում Իջեւանից Ոսկեդար եւ Նոյեմբերյան-Վրաստան ճանապարհը երկու անգամ հասում են սահմանը եւ անցնում Ադրբեջանի տարածքում, աղաքայուն վերադառնում Հայաստան: Ադրբեջանական այն տարածքները, որոնցով հասնում են Հայաստանի մայրուղիներն, ընդհանրապես անմարդաբնակ են ու հիմնականում ոչ միսանի, սա մեկ անգամ եւս փաստում է դրանց բուն նպատակը՝ հսկողության տակ ունենալ Հայաստանի մայրուղիները:

Սովետական մեծ հանրապետության 1926 թ. առաջին հաստիստիկ հրատարակված Հայաստանի, ինչպես նաեւ ՀԽՍՀ 1927 թ. մարտի 1-ին կից փաստագրերում, Խորհրդային Հայաստանի արևելյան եւ հյուսիսային սահմանները նույնը չեն, որ ընդունված են այսօր: Դրանց մեջ Ադրբեջանին «նվիրված» հողամասերը, ներառյալ՝ Արծվաճեղը, Ալ Լճերը, Շուռնուխի արևելյան օջախը եւ Կաղանի օղանավակայանի մոտակայքը, Հայաստանի տարածքում են գտնվում: 1927 թ. փետրվարի վրա այս տարածքները նվաճված են կառույց գույնով: Ուստի դրանք արժանի է այն, որ այդ օրերին Հայաստանն ու Արցախը բաժանում էր միայն Հակարի (Աղավն) գետը: Իսկ անկլավներն ընդհանրապես չկային: Սակայն այս փաստագրերը կարող են համարվել «ոչ լիակատար», քանի որ երկուստեք վավերացված չեն: Այստեղ առկա է մի կարևորագույն մտադրություն: Դեռևս 1922-23 թթ. Խորհրդային Միությունը հրատարակել է զինվորական մանրակրկիտ փաստագրեր, որ ցուցադրում են ժամանակին ընդունված սահմանները, որոնցում բացակայում են Ադրբեջանին «նվիրված» տարածքները: Սակայն Հայաստանի սահմանների այս փաստագրերի օրինակները չեն սրվել Հայաստանի իշխանություններին: Դրանք առկա են միայն Մոսկվայում եւ Թբիլիսիում: Ըստ ինձ հասած տեղեկությունների, մինչ այժմ չեն ընդառաջել այս փաստագրերի օրինակները Հայաստանին սրամարտիկ խնդրանքին:

Ինչո՞ւ: Չէ՞ որ դրանք մեր երկրի սահմանների փաստագրերն են: Առանց ունենալու Հայաստանի Խորհրդային Հանրապետության այս հին փաստագրերի օրինակները, Հայաստանի մասնագետները հնարավոր չեն համարում սահմանների վերաբերյալ վերջնական որոշումներ կայացնել, ուստի ղեկավարել է ամենաբարձր մակարդակով եւ ամեն ձիգ եւ միջոց օգտագործել՝ դրանց օրինակները ձեռք բերելու համար»:

Հունիսի 29-ին Ռուբեն Գալչյանի երեւանյան գրասենյակում մեր հանդիման գլխավոր առիթը վերոհիշյալ նամակի արձագանքն էր: Նրա հետ մեր ծավալուն հարցազրույցի առաջին մասը՝ ստորև:

Փառնաբանությունը մասնախմբից ձեռք: Ինչպիսի՞ արձագանք գտավ այդ նամակը:

- Արձագանքները լայն են եղել, նույնիսկ արտասահմանում հրատարակվող հայկական թերթերը խնդրել են անգլերեն թարգմանել, ինչն արել են, ուղարկել, եւ հրատարակել են, բայց նամակիս ուղղակի մասնախմբի դեռ չեն ստացել: Վարչապետին հասցեագրված նամակներին 2 օրվա ընթացքում մեջ մասնախմբի է սրվում,

բայց թե՛ այս դեպքում, թե՛ նախկինում գրած նամակները մասնախմբի չեն ստացել: Դա իհարկե իմ գործը կասեցնելու մասնախմբի չէ: Ես գործ մեր ժողովրդի համար եմ անում: Ամիսներ առաջ ԱԳՆ-ից զանգահարեցին, սեղեկացրին, թե այս խնդիրները ինձ հանդիմանում են կազմում: Մի երկու օրվա ընթացքում հրավիրեցին մասնակցելու այդ նիստին: Զեմարկման մյուսը սահմանների վերաբերյալ խնդիրներն էին: Հանձնաժողովը ղեկավարում է Արսեն Ավագյանը: Մասնակցեցի, որոշ արդյունք եղավ, որոշեցին, թե ինչ միտք փոխանցվի ղեկավարությանը, ինչ է մեր առաջարկը սահմաններին առնչվող խնդիրների վերաբերյալ: Մասնագետներից կազմված խումբը չէ որոշող մարմինը, այդուհանդերձ նրանց ասածը միտք դեռ ունենա որոշում կայացնելու մեջ:

- Պարոն Գալչյան, ձի՞՞ս են ընկալել՝ ձեր նամակում հուշում էի փաստագրերի սեղը՝ դրանց օրինակները միտք մասնախմբի մասնախմբի Մոսկվայից եւ Թբիլիսիից:

- Ըստ ինձ սրված տեղեկությունների, որ ստացել են մասնախմբից նախարարության մասնագետներից եւ սարքեր աղբյուրներից, խորհրդային առաջին փուլից՝ 1923 թվականին Ռուսաստանը մանրակրկիտ փաստագրեր էր մատուցել Հայաստանի սահմանների վերաբերյալ: Դրանք զինվորական օժանդակի մատուցած փաստագրերն են, որի օրինակներից մեկը գտնվում է Մոսկվայում, մյուսը՝ Թբիլիսիում: Ես մարդ չգիտեմ, որ նույնիսկ թե սա ինչ դրամ: Մեմո չունեմ, եւ ինձ փոխանցված տեղեկության համաձայն խնդրել են, որ այդ փաստագրերը սրվի, բայց ոչ մի ֆայլ այդ ուղղությամբ մինչ այժմ չի կատարվել: 1926 թվին տրամադրված հանրապետությունում այդ փաստագրերը վերադրվել է: Այդտեղ ԼՂ եւ Հայաստանը իրար կրթած են, նրանց բաժանում է միայն Հակարի գետը: Իսկ Ալ Լճերը, Արծվաճեղը, Գորիսի, Խնածախի օջախում որոշ մասեր, Շուռնուխի մոտակայքում, որ ճանապարհը մտնում, դուրս է գալիս Ադրբեջանի Հանրապետություն, այդ տարածքները նվաճված են որոշ Հայաստանի տարածքներ: 1935, 36 թվականներին դրանք արդեն փոփոխված են, Խորհրդային Միության բոլոր փաստագրերով այդ հողամասերը սրված են Ադրբեջանին: Ի՞նչ որոշումով, ես չգիտեմ: Ուղղակի մի նամակ ունեմ Ալ Լճերի վերաբերյալ, երբ սեղանից բողբոջել են, որ սրանք մեր հողերն են, մեր աղբյուրները, ինչպես եւ ուրիշներ հանձնում առանց խորհրդակցելու, Անդրկովկասյան ֆեդերացիան մասնախմբում է, թե այդ խնդիրն այլեւ ֆունկցիոնալ չէ, որովհետ է: Սա առաջին հերթին՝ մարդու իրավունքների խախտում է, երկրորդ՝ ղեկավարող օրենքի խախտում: Հավասարաբար են, որ հողերի մեծ մասն այստեղ է անցել Ադրբեջանին: Որոշ բողբոջներ եղել են, բայց աղբյուրներ: Ակտեւ Բակունցն է դրա մասին գրել: Միջազգային հանրությունում այս բաներից տեղյակ չէ, քանի որ մեր հողավածներն ու հայաստանցիները, գրագրությունը հայերեն են, լավագույն դեպքում՝ ռուսերեն, եվրոպացիներին հասանելի չեն: Ինչպես հասանելի չեն մեր գիտնականների, մասնախմբիների բողբոջները ժամանակին ադրբեջանցիների այն հերյուրանքների առիթով, թե հայերը նորեկներ են Հարավային Կովկասում, բոլոր հուշարձանները աղվանական են: Ադրբեջանն արդեն 15-20 տարի է կեղծիքների հսկայական գրակարություն է տարածում ողջ Եւրոպայում, բոլոր համալսարաններին ձի ուղարկում են, եւ ցավն այն է, որ մեր գիտական աշխարհում նրանց կարեւորություն չեն տալիս՝ մասնախմբում եւլով, թե սրա կեղծ

լինելը բոլորը գիտեն: Երեւի եվրոպացի մասնագետների մի ֆունկցիոնալ միայն գիտի իրական մասնությունը, իսկ ժողովուրդն ընդհանրապես չգիտի:

- Այս առիթով տեղին է հիշատակել, որ մեր երկրում ադրբեջանցիների կասարած յուրաքանչյուր ամօրեն միջադեպ արագ արժանանում է ՀՀ ՄԻՊ-ի արձագանքին՝ հայերենից զուտ, նաեւ՝ ռուսերեն եւ անգլերեն: Մայիսի 12-ից ադրբեջանցիները մեկ են մեր երկրի տարածք, դուրս չեն գալիս այնտեղից, թույլ չեն տալիս սեղանակ հայերին նույնիսկ արտակարգ դեպքում աշխատել: Ադրբեջանցիները միտք են այդպիսի վարձագիծ դրսևորելով հասել ուղածին, նորություն չէ, սա իրենց մեթոդն է: Զաջատեղակ լինելով փաստագրված փոփոխություններին, ի՞նչ կհուշեք, դարձն Գալչյան:

- Իրենց մեթոդն ու նպատակն է: Եթե ստասում են, որ այդ գործում մեզ միտք օգտակար լինի բարեկամ Ռուսաստանը, սխալվում են: Զանի որ բոլոր փաստերը կան, որ ԽՍՀՄ-ում Ռուսաստանը հասկալիս դեռ է ունեցել Հայաստանից հողերն անջատելուն եւ նույնիսկ դեռ է ունեցել, որ անկլավներն այնպես սեղանակներն Հայաստանում, որ հիմնական մայրուղիների վրա նսած լինեն, որ Ադրբեջանը կարողանա մայրուղիները կտրել, որ Հայաստանն առանձնանա: Պիտի հեմվեմ եվրոպական, ընդհանրապես միջազգային հանրության կարծիքի վրա: Բայց կարծիքը բավարար չէ, կարծիք աստեղ են հայտնում՝ սա չորիս անել, նա չորիս անել: Բայց ցայսօր մասնախմբից չի կիրառվել: Նավալնիի գործով Ռուսաստանի դեմ հսկայական մասնախմբիցներ կիրառեցին, նույնը՝ Բելառուսի դեմ, իսկ Հայաստանին՝ տարածք կորցնելու, հազարավոր զինվորներ զոհ տալու համար որեւէ ֆայլ չվերցրին, միայն հեմվեց կոչ արեցին՝ երկու կողմերին դադարեցնել մասնախմբը: Չեն ասում հարձակվողին, այլ՝ երկու կողմին: Մեծ ստասելիք չունեն ֆաղափական գործիչներից, դիվանագետներից, քանի որ ինչն էլ Ադրբեջանի խավիարային ֆաղափականությունը բացահայտվի, նրանք իրենց գործն անելու են, դրանով գնելու են եւրոպացի ֆաղափական գործիչներին, դիվանագետներին: Եթե մեմ ժամանակին ամեն բան չանեն, ուսանան, այլեւս օգուտ չի լինի: Ամեն տեսակ ֆայլ միտքի առնեն, մեր ղեկավարությունը միտք ֆայլ առնի՝ փաստերը ներկայացնի, դադարեցնի՝ ինչպե՞ս է որ Ադրբեջանի ուղածը կատարում է, իսկ մեզ հասանելի մարդու իրավունքներն անտեսում:

- Հիմա ո՞ր գործի ժամանակն է: Առաջնահերթ ի՞նչ միտք անեն:

- Արդեն սահմանների հարցում ուսացել են: Երբ սահմաններ գծեցին, գոնե որոշ չափով միտք այնտեղ սահմանադրահներ

ունենալիս: Ադրբեջանցիներն օգտվեցին, առաջ եկան: Ոչինչ չարեցին, դիմեցին ՀԱՊԿ-ին, նրանք էլ ֆունկցիոնալ էին խնդիրը: Մեմ մեղավոր էին, քանի որ առաջինը չէին դիմել նրանց՝ որոշեցին ռազմական գործողությունների դեմն առնել, դիմել էին երկրորդ կետով, որ ձիտ ճանապարհ չէր: Եթե մեր հողը օտար զինվոր է մեկ, դա ռազմական ագրեսիա է եւ միտք ուժով նրանց հետ ուղարկել: Ես չեմ կարծում, որ ՀԱՊԿ-ը ֆայլ կվերցնի, իսկ մեր ղեկավարությանը երեւի մասնախմբել են երկրորդ կետով դիմել, ոչ թե՛ չորրորդով: Ուսացել են արդեն: Այսօր գիտեն, որ մեր սահմանին գնվող զինվորներն արգելված է կրակել, իսկ նրանք կրակում են: Սա ի՞նչ է նշանակում, ես չգիտեմ, զինվորական տեսակետից, մեր երկրը մասնախմբելու տեսակետից սա ի՞նչ մասնախմբել է: Եթե մեկը ֆայլ է վերցնում, հակաֆայլը միտք վերցնում: Զիտ է, վստահ կա, որ հնարավոր է այդ դեպքում մասնախմբել լինի, բայց ուրիշ միջոցներով միտք մասնախմբել, որ նրանք անմիջապես դուրս գան, ոչ թե խոսք են ֆայլ, թե բանակցությունների ընթացքում դուրս կգան: Պիտի դիմել մեր բարեկամներին:

- Պարոն Գալչյան, ովքե՞ր են մեր բարեկամները:

- Մասնական բարեկամ որեւէ երկիր չունի, կան մասնական օժանդակ: Մեր օժանդակ են մեր բարեկամները: Նրանք, որ մեզ օգնում են այսօր, կարող է վաղը մեր բարեկամը չլինեն՝ օժանդակ մայրաքաղաքում: Պիտի աշխատեն բարեկամական կապեր ստեղծել եվրոպական երկրների հետ, որ նրանք ավելի մեծ դեր ունենան, ինչպես Միսկի խումբը:

- Մեր հարեւան Իրանը լավ եք ճանաչում, Թավրիզում եք ծնվել: Բախում Իրանի դեսպանը լայն ակտիվ էր մասնախմբի օրերին: Լրագրողներից չէր խուսափում, ինչպես Երեւանի նրա գործընկերը: Ըստ հայաստանյան ՋԼՍ-ների, Իրանը հայաստանյան արեց՝ մեր սահմանները վտնոթիտել չէ: Դա ո՞ր սահմանին է վերաբերում:

- Դա վերաբերում է թե՛ Մեդրիի հատվածին, թե՛ Իրան-Ադրբեջան սահմաններին: Իրանի դեսպանը 5-6 օրվա ընթացքում միջոցառմանը կես ժամ խոսեց Հայաստանի խնդիրների մասին, վերջում նեց հետեյալը՝ թե Ադրբեջանը մասնախմբում է, որ Հայաստանից միտք դեմի Իրան գնացող միջանցք վերցնի, սա արդեն այն կարմիր գիծն է, որը նրանք խախտում են, եւ մեմ օտար կոտ կանդրադառնան դրան:

- Ձեր կարծիքով, ի՞նչ է նշանակում այդ կոտ որակումը: Եթե մեր երկու երկրների համար կարմիր գիծ է, ուրեմն չի՞ լինի այդ միջանցքը:

- Կոտ նշանակում է, թե հնարավոր է նույնիսկ հարձակվեն նրանց վրա, քանի որ Իրանին վնաս է տալիս, երբ կտրվում է Հայաստանից: Չեն կարծում, թե միջանցք կլինի: 1998 թվականին Ռոբերտ Քոչարյանն այդ առաջարկն արեց՝ Մեդրիի փոխանակելով Դարաբաղի հետ: Աղմուկ-աղաղակ սկսվեց, անմիջապես հետ կանգնեց: Հնարավոր բան չէ, մեզ համար անձնատարաբանության միջոց է, մեզ ոչնչացնելու միջոց է կտրվել Իրանից: Նոյեմբերի 9-ի փաստաթղթում նման բան չկա: Տարանցիկ ճանապարհների միտքում կա՝ այսինքն դուրս այսօր ավտոմեմայով գնում եք Իրան, այնտեղից՝ Թուրքիա: Դա ձեր իրավունքն է: Բայց Հայաստանի ճանապարհով եք անցնելու, ոչ թե Թուրքիայի կամ Ադրբեջանի: Երկու տարբեր խնդիր է:

(Շարունակությունը՝ հաջորդ համարում)
Հարցազրույցը վարեց ԱՆՏԵՍ ՀՈՒՆԻՍԻ

ԼԵՎՈՆ ԼԱՃԻԿՅԱՆ

Միգրոցե շաբաթին անսովոր թվա «Գյունրվա բալետ» բառակադակցությունը: Մինչդեռ արվեստի այդ սեսակի հայկական հեսագծի գիտակաները կհասասեն, որ դեռ անցած դարասկզբին՝ 1912-ին, Արմեն Տիգրանյանի «Անու» օդերայի ավեսանդրադայան առաջնախաղի ժամանակ թատերախմբի կազմում նաեւ դարող-դարուհիներ են եղել, որոնք ամպահովել են ներկայացման աննախադեղ հաջողությունը: 1923-26 թվականներին էլ արդեն Լեւոնականի Օդերա-օդերային թատրոնի բեմում բեմադրվել են Բիզե ու Գունո, Կալման եւ համաեխարհային դասական այլ հեղինակների օդերաներ՝ բալետային սարի ներգրավմամբ, իհարկե:

Շատերն են այսօր արվեստաուսուցչային ֆաղափում, որոնք դասական արվեստի արձագանք, հիշում ազնվական դիմագծերով ու արժույթով **Գայա (Գոհար) Մասնիչյանին**, որն իր մեջ բալետի հանդեպ խենթացնող սեր էր կրում եւ 5 տարեկան արժույթով, նույնիսկ ավերիչ երկրաւարժին հաջողաբար սարիներին, սարածում այն իր շուրջը: Բազմաթիվ աշակերտների մա փոխանցեց իր այդ կիրքը, որոնց մեջ էին **Աիդա Սուվարյանը** եւ **Լիլիթ Ավետիսյանը**: Յեւնց նրանք դրեցին դասական դարի ուսուցման հիմքը ֆաղափի «Վարդուհի» արվեստի դպրոցում:

Վերջինս, չնայած 6-ամյա կենսագրությանը, արդեն իր ուրույն սեղն ունի Գյունրու կրթամակարային ֆարսեղի վրա: Այն կառուցվել ու իր գործունեությունը սկսել

Գյունրվա բալետի յուրահասուկ հնայիւ

է 2015-ին՝ հովանավորությամբ ամերիկաբնակ բարերար **Յովհաննես Օյունջյանի**: Նրա օնակամն էր, բացի կերպարվեստից ու երաժշտությունից, նաեւ ու հասկաղես բալետային կյանի աշխուժացումը մեր հանրաղեսության երկրորդ ֆաղափում՝ դայանավորված դասական դարի հանդեղ իր ունեղած անմար սիրով:

Որոնք դրա արսահայտություն՝ դորոցում կահավորվեցին 2 ընդարձակ հայելադաս արահներ, որոնք նդասեղին բալետային դարաղմունքների դասաւ անկացմանը:

Արդյունքում «մայրաֆաղափային արվեստ» համարվող դասական բալետը վերընձյուղվեց ու վերահասասվեց հայրաֆաղափում: Դրա վկայությունը վերջերս Գյունրու Մարգամակուրային կենսոնում սեղի ունեղած համերգն էր, որ խոսում վերնագիր ուներ՝ «Բալետի վերադարձը Գյունրի»: Օրեր են անցել, եւ միջոցառմանը ներկա հանդիսասեսի հիշողությունից չեն ջնջվում այն դասկերները, որ մա սեսավ բեմում: Շատերն այն անհավասաղի հրաւր թվաղ՝ մանավանդ մեր խառն ու անհանգիստ օրերում: Բեմում իրար էին հաջորդում Աիդա Սուվարյանի բեմադրած դարերը՝ մերք հայկական մեղեդիների ուղեղցությունը, մերք որոնք հասվածներ Չայկովսկու, Շոսակովիչի, Արամ խաչատրյանի եւ այլ հեղինակների գործերից: Յուզիչ էր հասկաղես Կոմիտասի «Կռունկի» հնչյունների ներք բեմադրված դարը, որը ցոլաղցում էր մեկ մեր դասնության ողբերգական ընթաղը, մեկ մեր ժողովրդի ողու տկունությունն ու լավասեսությունը:

Այսօր «Վարդուհի» արվեստի դորոցում դասական դարին հեսեղող նոր սերունդ է աճում, որը վաղը-մյուս օր կարող է դառնալ աղաղայում Գյունրիում սեսեղվելի ֕դերայի ու բալետի կամերային թատրոնի հիմքը: Արժի մսածել նաեւ մեր «մակուրային մայրաֆաղափում» Դարարվեստի ուսումնարան բաղելու մասին: Ինչդեղ ասում են՝ երաղելը վնասակար չէ...

Անի Յովհաննիսյանի «Թափնված քարտեղը» հավակնում է «Էմմի» երեք մրցանակների արժանանալ

Աորիլի 24-ի շաբաթավերջին ամերիկյան հեռուստեսային համացանցով 6 հեռարձակումներ ունենալուց հեսո, հեռուսաղարանի համընդհանուր փափաղին ընդառաղելով NBCLY հեռուսաղնկերությունը մայիսի 28-ի շաբաթավերջին երեք լրացուցիչ հեռարձակումներով հանրությանը ներկայաղել է ամերիկահայ ֆիլմարադորող **Անի Յովհաննիսյանի «Թափնված ֆարսեղը»** (Hidden Map) խորագրով վավերագրական ֆիլմը, որը վերջերս, ըստ «Արմինյն Միրո-Սփեթեղթթ» շաբաթաթերթի, ժյուրիի որոնմամբ արժանի է գնահասվել ներկայաղվելու «Էմմի» մրցանակաբաղաղությանը հեսեղյաղ երեք (ա) արսակարղ սղեմար ոչ գեղարվեստական ծրաղի համար, (բ) ակնառու ներածական եւ (գ) վավերագրական ֆիլմարադորության բնագավառում բաղաղիկ արժանի ունենալու անվանակարղերում:

«Թափնված ֆարսեղը» ուղեւորություն է դեղի Թուրքիայի անցյաղը: Յեղատղանությունը վերաղրած ամերիկահայերի թոռնուհին խիղաղխում է բացահայսել իր նախնիների բնօրրանի թափնված ճոնարսությունը: Շոսղանղացի հեսաղխուղի հես դասահական հանդիղղունը ճանաղարհ է հարթում համասեղղ ջանքերով երեւան հանղելու հողետուր մասունքներ, լրեղված ձայներ, ճկունության անվաղիս դրվաղներ եւ իհարկե նաեւ թափնված մի ֆարսեղ:

դահանղ են եւ բաղաղիկ արժանի ունենաղու անվանակարղը համարում են խիստ կարետուր: Նրանք դրանում սեսնում են ֆիլմարադորության արվեստի բաղկաղուցիչ սարերը՝ ունենաղ խորը սոցիաղական աղղեղություն, ներկայաղցման ձեւում նսանակաղի նորամուծություն եւ ֆիլմարադորության սեղանիկաղի աղի ընկնող վարղեսություն, որն իր մեջ ներաղում է սեղեկասվության լիարժեք եւ համարաղիկ մասուղում, լրասաղանում

եւ համաղասաղխան հուղականություն: Այս սարերն են, որ անջոջելի տղավորություն են թողնում եւ վավերագրական կինողի արվեստը բարձրացնում նոր մակարղակի, հավասաղած են նրանք:

«Էմմի» մրցանակաբաղաղության 3 անվանակարղերում ընդղղկվելու լրուն իմանաղով՝ Անի Յովհաննիսյանը արձագանքել է. «Ինձ համար դասիղ է, որ ին ֆիլմի միջոցով հայերի դասնությունը դառնում է համամարղկային փորձառության արժանի մի մասը: Երաղսաղարս են հասկաղես, որ վավերագրական ֆիլմը ներկայաղցված է «Բացաղիկ արժեք ունենաղու» անվանակարղում: Դա նսա-

նակում է, որ բաղաղիկ մի բան նրանք նկասել են, որ համարել են արժանի այդ անվանակարղում ընդղղկելու համար: Շատերն են երաղսաղարս: Ճոնողներիս առաղին հերթին, սաղիս ու դաղիս, եւ բողոր նրանց, ովեր նդասեղին դրա իրականացմանը: Նկասի ունեն Սթիվն Սիմին, Շերոն Չեղիղյանին եւ Պիսեր Մսըղյանին»:

Մրցանակաբաղաղության հաղթողները հայսնի են դառնաղու սեղեսեղերին: Մինչ այդ Յովհաննիսյանի ֆիլմը «Լավագուղյն վավերագրական ֆիլմ» եւ «Յանղիսասեսի նաղընսրածը» մրցանակների արղեն արժանացել է միջաղղային մի շարք կինոփառասոներում:

Ն.Ծ.

ԵՐՎԱՆԴ
ՏԵՐ-ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

գրականություն, եւ իր ընթացքն էլ եղավ արգասավոր ուղի:

Նորայր Աղայանի գրական ուղին կարելի է բաժանել երկու մասի, երկու հասկանալի փուլով: Առաջինը՝ մինչեւ խորհրդային երկրի փլուզումը, երկրորդը՝ այդ փլուզումից հետո:

Նորայր Աղայանի առաջին դասնված-

ը, «Լիդոն» խորագրով, տպագրվել է «Պիոներ» ամսագրում 1958 թվականին: Դրան հաջորդեց եւս երեք դասնված նույն ամսագրում: Նրա առաջին գիրքը՝ «Ես մի նայի» խորագրով, լույս տեսավ 1963 թվականին: Սա ժողովածու էր եւ ընդգրկում էր ութ դասնված եւ մի վիդեո, որ ժողովածուի մեջ էլ իր վերնագիրը: Այդ խորագիրը, կարելի է ասել, խորհրդանշական էր եւ իմաստալից: Վիդեոյի գրվել է 1960 թվականին: Մեր կյանքը արթնանում էր երկար ընդարձացումից, համեմատականորեն ազատ շնչելու մեր սարիներն էին՝ 1937-ից առաջ եւ հետո՝ դասադասվածները՝ զնդակահարվածներն ու արտաքինները արդարացված էին, մեր դասականները վերադարձվել էին ժողովրդին, արդեն կարելի էր խոսել մասնաճյուղի մասին...

Երեւան ֆաղաբը արթնանում էր, «Ելնում էր մի նոր Երեւան» Ձարեց: Եվ այդ նոր Երեւանի երիտասարդ բնակիչների հայացքը ջինջ էր, մղումները՝ մաքուր, ձգտումները՝ ազնիվ... Նրանք կյանքից սղասելիներ ունեին եւ մղվում էին կյանքին ընդառաջ, նրանք եւս նայելու ղեկ էին չհանում: «Ես մի նայի», ասում է վիդեոյի հեղինակը մեկը՝ Վարդանը, իր ընկերոջը՝ Արեգին: Թվում է՝ գրողը հորդոր է կարդում եւ կամ խորհուրդ է տալիս իր սերնդին՝ մեծ ղեկ է կյանքին ընդառաջ գնալ, ժամանակը մեզ չի սղասում, ես մի նայի:

Գիրքը այս մասին էր: Պատմվածքներում եւ վիդեոյում սկզբներ չկային:

1965 թվականին լույս տեսած «Շոգ ամառ» վիդեոյը գրողի ակնհայտ հաջողությունն էր, որն իր վրա գրավեց Երեւանի ու շրջակայքի բնակիչներին: Ինչպես ասում են՝ վիդեոյը լավ մամուլ ունեցավ, լուրջ անդրադարձներ եղան: Վերլուծական խոսքով փայլուն գրախոսություն գրեց Ալբերտ Կոստանյանը: Գրականության հարցերում դժվարահաճ եւ թծախնդիր Գուրգեն Մահարին Երեւանից հեռավոր գրեց եւ բարձր գնահատեց երիտասարդ գրողի գործը: «Նորայր Աղայանի աճը նախ եւ առաջ վարակիչ է: Երիտասարդ արձակագիրը կարող է անցնել ընթերցողի արհեստագործի, հմայել: Գրողի հավակնոք կեցվածքի նա եւ ֆրիմի հոս չի զգացվում «Շոգ ամառ»-ի էջերում: «Շոգ ամառ»ը

լեցուն է լույսով, արեւով եւ կենսահաստատ ջերմությամբ»:

Վիդեոյը ի հայտ էր բերում երիտասարդ հեղինակի գրողական ձիրքը, առավելություններն ու արժանիքները, որոնք իր հետագա գործերում ավելի խորացան, կայունացան եւ հաստատվեցին: Ու նաեւ գեղարվեստական մասնագիտության որոշ փուլերը ու թերությունները, որոնք հեղինակը հաղթահարեց իր հետագա

ները: 60-70-ական թվականների իր գրվածքների հիմնական հերոսները երիտասարդ մարդիկ են, սարբեր մասնագիտությունների, սարբեր զբաղումի սեր դասակարգի նու աղջիկներ: 1960-ական թվականները լուրջ փոփոխություններ բերեցին մեր գիտակցության եւ հետաքրքրմանը: Գրողին հետաքրքրում է երիտասարդ մարդկանց հոգեբանությունը եւ նրանց ներաշխարհում կատարվող փոփոխությունները: Դրա լավագույն վկայությունը գրողի «Խաղաղ գրանցումներ» (1973) վեպն է, որ նոր էր եւ իր թեմատիկայով, եւ լավ չէր հիշում, այդ սարիներին կա՞ր հայ գինյուրի ծառայությունը դասկերտող այլ գործ, եւ իր կառուցվածքով, եւ դասականությունների հազեցվածությամբ:

Գրողի իսկական հաջողությունը «Կապույտ Երգնակ» (1985) դասնվածների ժողովածուն էր: Այս ժողովածուն հասկանալի էր գրողի հայացքն ու վերաբերմունքը ոչ միայն կյանքի եւ իրականության, այլեւ սեփական ստեղծագործության իմաստի, բովանդակության եւ ուղղվածության վերաբերյալ:

«Կապույտ Երգնակ» ժողովածուն ինքնաճանաչումի, իր նախասկզբի հայտնաբերումի, իր գրականության հիմնական իմաստի եւ բովանդակության, վերջապես սիրո, նվիրումի եւ հավասարման դասնությունն է: Կապույտ Երգնակ-

ՆՈՐԱՅՐ ԱՂԱՅԱՆ

Տաղանդավոր գրողի 85-ամյա հորեղյանի առթիվ գրված ընթացիկ հորեղյանագրությունն չէ ստույգ ներկայացվող հողվածք՝ շիջողուններով, դասնուններով, մրցանակներով ու դասվորներով լեցուն, այլ արժանի գնահատական մի արժանավոր արվեստագետի, գրական բազմադրյուն մեծի, բարունի ու հրաշարակագրության մեջ (այդ թվում՝ նաեւ մեր թերթում) ծանրակշիռ դեր եւ ավանդ ունեցող անձնավորության, որի յուրաքանչյուր գիրք, դասնվածք ու հողված գրասերներն սղասում են անհամբերությամբ:

Սղասում ենք Նորայր Աղայանի նոր ստեղծագործություններին:

գործերում: Վիդեոյում արձանագրված խնդիրներն ու դասկերտված իրադրությունները, գլխավոր հերոսի՝ Գրողին Սարգսյանի կերպարը հետաքրքրական էին ու հանդիպ, բայց ղեկ է ասել, որ գյուղական կյանքի որոշ կողմերի ու երեւոյթների դասկերտումը (իմացությունը) ֆաղաբի մարդու հայացք էր:

Երկու սարի անց Նորայր Աղայանը հրատարակեց «Արագածի ձյունները» դասնվածքների ժողովածուն: Իր առաջին իսկ գործերում նեմարվում էին երիտասարդ հեղինակի գալթալիությունները: Այսպես, օրինակ, «Շոգ ամառ» վիդեոյում հիշվում էր «Կիլիմանջարոյի ձյունները» դասնվածքը, որ «մասնում էր» հեղինակի գրողական համակրանքը, «Արագածի ձյունները» խորագիրը բացահայտեց ընդգծում էր դա: Հեղինակը առանձին կյանքի դարձ իրողություններն ու իրավիճակները վերածում էր հետաքրքրական դասնվածքների՝ իրականության գեղարվեստական դասկերտումը միախառնելով երեւակայական-դասնական իրավիճակներին: Իր երկխոսությունները կառուցելիս գրողը հետեւում էր արեւմտյան գրականության հսկային՝ ջանալով արտաբանական դարձ երկխոսությունների մեջ ներդնել խորք, ներքին իմաստ, ինչը ամենակարեւորն է:

Նորայր Աղայանը դասնվածքը դարձրեց իր նախընտրելի ժանրը: Եվ «Մեծախոսության ժամեր» (1981) ժողովածուի մեջ նա, կարելի է ասել, արդեն դասնվածքի վարդե էր: Նորայր Աղայանը դասնվածք էր գրել ողջ կյանքում, հրատարակել էր դասնվածքի ֆանի ժողովածու: Նա կարծեմ մոտ հարյուրի չափ դասնվածքի հեղինակ է, ինչը, իհարկե, լուրջ ֆանակ է, մանավանդ որ դասնվածքում են Երեւանի անհրաժեշտ մակարդակն ու որակը:

Նորայր Աղայանի գրականության հիմնական թեման ֆաղաբն է ու իր բնակիչ-

յի գաղափարը գրողի գրականությունը դնում էր ստեղծագործական նոր ընթացքի մեջ: Երգնակի գաղափարը ուրվագծվում էր արդեն «Շոգ ամառ» վիդեոյում: Գնացի դասնունի մոտ նստած Գրողին Սարգսյանը դասնունից մտքի տեսնում է նախնիների երկիրը. «Ես տեսնում եմ Արաբս գետը, որից այն կողմ Վանն է, Կարսը, Խարբերդը, Երգնակն»:

Բայց Երգնակն դեռեւս «անվերծանելի արձանագրություն» է:

Գրողի «Եփրատ» (1990) գիրքը դառնում է սահմանագիծ: Երկրի փլուզման հետ՝ ավարսվում է իր գրականության, այսպես ասած, առաջին Երգնակը: Եվ հետաքրքրական բան է սեղի ունենում: Խորհրդային երկրի փլուզման հետ ավարսվում է նաեւ մեր Երեւանի գրողների, որոնց թվում՝ նաեւ Կարսը ու հայտնի դարձած գրողների գրականությունը: Մեծված ու ֆնդություն բռնած թեմաներն են վերջանում, նոր իրականությունն ու նոր իրավիճակները դեռեւս անհասկանալի են ու գրականություն չէ՞ն դառնում, թե՛ ինչ, փաստը մնում է փաստ, եղածը՝ վավերական իրողություն:

Նորայր Աղայանի գրականությունը հետխորհրդային Երեւանում եւ ծավալում է, եւ բովանդակալից: Նա գրում է ամենասարբեր ժանրերով՝ վեպ, վիդեո, դասնվածք, գրում է հետաքրքրական դիտարկումներ ու դրամատներ: Հետխորհրդային Երեւանում նա հրատարակել է մոտ ֆան ամուլ գիրք: Ցավով, հնար չկա ոչ միայն դրանց մասին խոսելու կամ դասնուններ անելու, այլեւ նույնիսկ թվարկելու, այնքան որ Երեւան թվում նա հրատարակել էր դասնվածքների մի ֆանի սկզբի ժողովածու, դասնվածքի նյութ դարձնելով նոր իրականությանը առնչվող, նոր իրականությունը արագուղղ ամենասարբեր թեմաներ: Գրողը հաջողությամբ խուսափում է միօրինակությունից եւ կրկնություններից, դասկերտում է ամենա-

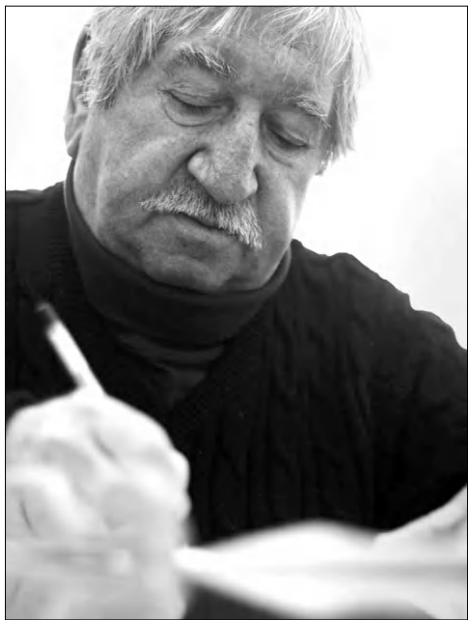
ՆՈՐԱՅՐ ԱՂԱՅԱՆ

ԴԱՎԱՅԱԹԱՂ
ԵՎ
ԼՈՍԲԱՐԴ
ՍԱՐԴԸ

սարքեր իրավիճակներ եւ իրադարձութիւններ՝ միախառնելով իրականը, դայանականը, մտացածինը, անհավանականն ու երեւակայականը եւ, ինչը որ կարելու է, կարողանում է հասնել ձեւակառուցվածքային բազմազանության:

Բայց Երզնկան՝ նախնիների կանչը, նախնիների արյան ձայնը, ծնողների հայրենիքը արդեն սեւում է իր մեջ: Հեռավար ու անդառնալի անցյալ դարձած Երզնկայի մարած ձայները արթնանում են իր դասնակիցներում, այնուամենայնիվ, Երզնկայի մասին գրողի ասելիքը ամբողջացում էր հայցում: Այսպէս ստեղծվում է Երզնկա աշխարհի հերոսական ու ողբերգական վիդեոֆոնը՝ «Սեւ ֆառակուսի կարմիր անառայն» վեպը (2008): Դա ոչ թէ Մալեիչի՝ մտահայեցողական կյանքի եւ գոյության բնագանգական խորհրդանիշ դարձած սեւ ֆառակուսին է, այլ Երզնկա ֆաղափ, գավառի, ի վերջո ամբողջ ժողովրդի սեւ ճակատագրի ֆառակուսին արյունամերկ՝ նույն ժողովրդի արյունով ներծծված անառայն: Գրողը ջանում է վերակենդանացնել Երզնկայի կյանքն ու մահառունդը, փրկել Երզնկան սոսիալ կործանումից, նույնիսկ թվարկելով գրանցել ու դառնալ վաղուց հեռացած, հուշ ու անցյալ դարձած դարձ Երզնկացիների անունները, խոսքի հմայությամբ ու մոգությամբ կենդանություն դարձնել նրանց: Եվ նրանք այլեւս

Ֆրանսիսկո Ֆրանկոյի՝ դաժան բռնակալ-մարդաստանի Իսպանիայում այսօր ամեն բան հայտնի է, իսկ Երիցե Չարենցի, Ակսել Բակունցի, Վահան Թոթովենցի, Ջաղել Եսայանի, Սկրիշ Ջանանի, այլոց վախճանը մինչեւ այսօր էլ խորհրդավորության, մթության ու անհայտության մեծ մեջ է: Վահան Թոթովենցի մահն ու ողբերգական վախճանը ամբողջացնում են ոչ միայն լուսավոր մարդու իր ճակատագիրը, այլեւ իր գրականու-

չենք ասում ճշմարտությունը, եւ ոչ միայն չենք ասում, այլեւ հասուկ, մեծամեծ դասիկների ենք արժանացնում, ուրեմն մեղավոր ենք մենք, բոլորս, մեղավոր ենք այսօր եւ մեղավոր ենք ազգովին: Նորայր Աղայանի «Թոթովենց» ուսումնասիրությունը անուղղակիորեն մեզ աս է ասում: Այն ճշմարտախոս գիրք է, արդար եւ արժանի է առավել մանրամասն քննության եւ արժեւորման:

Վերջապէս չեն կարող չխոսել գրողի եւս մի կարելու արժանիքի մասին: Դա իր ֆաղափացիական հսակ կեցվածքն է, իր ֆաղափացիական հսակ վերաբերմունքը մեր կյանքի ֆաղափական եւ հասարակական երեւոյթների հանդեպ: Այսօր, ավելի քան երբեք, մեր իրականության մեջ կարելու ազդեցություն, գործնական է լինել մտավորական խափառակալությունը եւ մտավորական մարդու հայացքը մեր կյանքի եւ իրականության հանդեպ: Սեւ անգամ արդեն, մեկ այլ առիթով, գրել են, որ մեզանում կան առանձին ընթացի ֆաղափացիներ, բայց դժբախտաբար մենք չունենք ֆաղափացիական հասարակություն: Այլ խոսքով՝ երկրում չկա հանրային կարծիք, որը դեր է նշանակություն ունենալու երկրի կյանքում, որ ազդեր ֆաղափական եւ հասարակական կյանքի ընթացքի վրա: Սեւն ունենք խիստ նվազ թվով

Գրողը, գրականագետը, քաղաքացին

ողջ են լինելու, ֆանգի աղբելու են այս վիդեոֆոնում:

Գրող Նորայր Աղայանի հեռ գրեթէ միաժամանակ գրական աստղերը մեզ գրականագետ եւ ֆննդաբան Նորայր Աղայանը: «Սովետահայ դասնակիցը» (1967) մենագրությունը գրականագիտական լուրջ ուսումնասիրություն էր: Դրան հաջորդեցին «Քննադատության ժամանակը» (1977), «Ազատության սրկությունը» (2014) եւ այլ ժողովածուներ, ինչպէս նաեւ ժամանակ եւ ժամանակ հոդվածներ մամուլի էջերում:

Ես մի կողմ եմ թողնում իր գրականագիտական եւ ֆննդաբանական գրքերն ու ժամանակ օտարական հոդվածները եւ ուզում եմ խոսել Վահան Թոթովենցին նվիրված իր երկու գրքի, երկու ուսումնասիրության մասին՝ «Վահան Թոթովենց. կենսագրություն» (1992) եւ «Թոթովենց» (1994): Ավստրո ու դրանք լույս տեսան մեր կյանքի ծանր ու խառն ժամանակներում:

Գրողներ կան, որոնք կյանքն ու ճակատագիրը մեծապէս կապված է իրենց գրականությանը: Սա վերաբերում է ողբերգական ճակատագիր ունեցած մեր բոլոր գրողներին՝ թէ՛ արեւմտահայերին եւ թէ՛ արեւելահայերին: 1937-ի զոհերին՝ առավել եւս:

Ախարկան գրողների ախարկն ու ախարկանի սարիները մեր գրականագիտության մեջ մասնավոր են անբարո լռության: Գուրգեն Մահարիի ախարկի 17 սարին, այդ սարիների անմարդկային տառապանքը եւ այդ սարիներին ստեղծած իր գրականությունը մեր գրականագիտությունը ուղղակի միտք անցնելու եւ այսօր էլ անցնում է, փարիսեցիական կցկցուր, կետրեան, թոթով ոչինչ չստող մի երկու խոսք իր մի վիդեոֆոնի եւ երկու-երեք դասնակիցի շուրջ: Նույնը՝ Լեռ Կամսարի եւ մյուսների դարազային: Հասկանալի է, թէ ինչու է այսպէս. դրա մասին չեն ուզում խոսել, չեն չէ:

թյան ըստ էության ողբերգական խորքն ու բովանդակությունը:

Չխոսելով Նորայր Աղայանի «Թոթովենց» ուսումնասիրության այլ արժանիքների մասին՝ մյուսի համակողմանի ընդգրկում, վերլուծական խորություն, նոր փաստերի ու անհայտ փաստաթղթերի հրատարակում եւ այլն, ուզում եմ առանձնացնել գրքի մի յուրահասուկ կողմը: Հեղինակը, թերեւս առաջին անգամ, հանգամանորեն ներկայացնում է Թոթովենցի կյանքի վերջին տարիները: «Խաչելություն» գլուխը այս գրքի լավագույն հասկանալի մեկն է: Վերջապէս, մեր գրականության եւ գրականագիտության մեջ գրողը, ուսումնասիրողը անուններ է տալիս: Ահա դրանցից մեկը:

Հայաստանի նկարիչների միության տունը մի սնուրն ուներ, Աւոտ Տոնիկյան անունով, որին բոլորը շողում ժողովում ու հաճոյանով Աւոտ Բոգրանիչ էին ասում, եւ իմն էլ դրանից շողում էր: Ես տեսնել եմ այդ մարդուն, նա միտք երջանիկ մարդու տես է երեւոյթ ուներ: Այդ անձնավորությունն է եղել Թոթովենցին ձերբակալողը: Եվ ֆանի՞ մարդու ողբերգական վախճանն է կապվում այդ անձի հետ: Տեսնես, նրա ժառանգները իրենց երջանիկ են զգում: Ասվածաբանը զիրեն ասում է, որ հայրերի մեղքը երեք եւ չորս սերունդ ընկնում է զավակների վրա: Ծանր բան է:

Մեզ բոլորիս վրա մեծ մեղք է ծանրացած, որովհետեւ մենք փարիսեցիաբար լռում ենք այդ ամենի մասին, դաժաններին ու սրիկաներին դասնակիցներ ենք մասնացնում, մինչդեռ մենք բոլորս, բոլորս զղջում ու աղափարում մեզ է աղբել: Հասարակությունը մեզ է աղբել համաաշխարհային օվկիանոսի օրենքով՝ մակընթացությամբ եւ սեղանակությամբ: Թեթեւեւ համաաշխարհային օվկիանոսի մեջ միլիոնավոր տոննաներով աղբ է թափվում, հսկա բեռնանավերի ու լողացող հսկա ֆաղափների ողջ աղբը, այնուամենայնիվ համաաշխարհային օվկիանոսի ջուրը միտք մտնում է, օվկիանոսի կենդանական աշխարհը չի վնասվում եւ չի վնասվում, որովհետեւ օվկիանոսը մակընթացությամբ մաքրում է իրեն եւ ամբողջ աղբը դուրս (ափ) է նետում: Հասարակությունը նույնպէս մեզ է մաքրել իմն իրեն: Քանի դեռ մենք զանազան աւոտերգրանիչների մասին

ուղղակի հասուկենք ընթացի մտավորականներ, բայց չունենք մտավորականություն իբրեւ խավ, որը դառնար ազգի միտք, դասնակ, խիղճը, որ լինելու ազգի սերունդը, որ լինելու ազգը դեռի աղափա առաջնորդող բարձր, ազնիվ եւ մաքուր ոգին: Չկա, չի եղել: Կան իբր թէ մտավորական աշխատանք կատարող անձինք, որոնք, իհարկեւ, ունեն գիտական կամ մշակութային գործունեության իրավունք սվող զանազան սեղեկանքներ, որոնք վկայում են իրենց ունեցած գիտական կամ դասնակ կոչումներն ու ասիճանները: Բայց նրանք բոլորը ոչ մի կապ չունեն բարձր իմաստով մտավորականություն ընթացնումի հետ: Նրանք իրականում էժան վաճառվող մանր փերեզակներ են:

Ի դասնակ Նորայր Աղայանի դեպք է ասեն, որ նա ուշադիր հետեւել է արձագանքել է ոչ միայն մեր գրական-մշակութային կյանքի անցուդարձին, այլեւ մեր ֆաղափական-հասարակական կյանքի սագնադարի եւ սագնադարի երեւոյթներին եւ իրադարձություններին: Այլ բան է եւ, թէ իր դասնակներն ու վերլուծությունները որքանով են ճշմարտացի ու համոզիչ, իր կանխատեսումները որքանով են դասնակաբանված եւ իրականանալի: Միզուցե սխալ է իր բռնած դիրքը, սխալ են իր դասնակությունները: Շատ հնարավոր է, եւ դա ժամանակը ցույց կտա: Եվ նույնիսկ այդ դարազային էականը գրողի բացարձակապէս ոչ անարբեր վերաբերմունքն է իրականության, կյանքի եւ, ի վերջո, երկրի ճակատագրի հանդեպ:

Սա մարդու, ֆաղափացու կերպար ու նկարագիր ներկայացնող հասկություն է, անկասկածելի արժանիք, որ առանձնապէս ընդգծված ձեւով երեւում է իր հրատարակատեսակական հոդվածներում ու գրություններում:

Նորայր Աղայանը անցել է գրական երկար ու արգասավոր ճանադար: Նա գրել է իր սերնդի գրականության լավագույն էջերից մեկը: Իր գրականությամբ նա փաստորեն ավարտում է փակում է գրական մի ողջ սերնդի գրական գործը: Եվ դա նա արել է արժանադասվորեն, տղանդով եւ խղճի մտքով:

ՄԵՏԻՆՆ ԵՐՈՍՍԻ

ԱԶՏԱՌԻԹՅԱՆ ՄՏԻՎՈՒԹՅՈՒՆԸ

☼

www.zakn.am

ԳԵՂԱՍ ԲՅՈՒՐՈՒՄՅԱՆ

Տունիսի 20 անակնկալները սկսվել են

Որ հունիսի 20 ասելով ՀՀ ազգային ժողովի արտահերթ ընտրություններն են հասկանում, դա փաստ է: Թե ինչպես անցան դրանք, մեզմիջ յուրաքանչյուրն իր կարծիքն ունի: Միայն այն, որ «3-րդ ուժ» կոչվող դիտորդական կառույցի ուսումնասիրությունների համաձայն, որոշ բնակարաններում մինչև 150 նորահայտ ընտրող ֆաղաֆաղներ են գրանցվել, ինչ-որ բան հուշում է: Սակայն այսօր ՀՀ ֆաղաֆաղների որոշ հասվածի մտահոգությունը բուն ընտրություններից զատ փոխարինվածի ու ձայների հաշվման մի այլ փաստի օտուր է. ընտրատեղամասերի որոշակի մասում էլեկտրաէներգիայի անջատումներ են եղել... Վրաստանից ստացվող էլեկտրաէներգիայի ինչ-ինչ խափանման դրամաշարժ: Տողերիս հեղինակի շրջապատի սասնյակ ներկայացուցիչներ են ղմրում, որ դարձրաբար են հետևում ՀՀ սննդային գործընթացներին եւ երբեք չեն լսել, որ Վրաստանը Հայաստան էլեկտրաէներգիա է արտահանում: Որ հարեան հրան արտահանում է, ՀՀ բարձրագույն ցանցերի միջոցով, սեղյակ են ցատել, բայց որ Հայաստան էլ է ներկում, երեք թե սխալմունք է, այսպես կոչված նրանց արածը: Թե ովքեր են այդ նրանք կոչվողները, դարձ չեն, ինչ-որ ուժեր, ովքեր ՀՀ իշխանությունների լավը չեն ուզում, ամեն դեպի ցանկանում են նրանց արածը բացասական ներկայացնել: Պարզվեց այս դեպքում՝ ոչ, ֆանգի հաղորդումը դաժանակամ էր, այսպես ասած՝ առաջին ձեռքից:

Եվ հարցը ծնվում է իմ մտքերս. այս ի՞նչ օրն ենք ընկել: Չէ՞ որ էլեկտրաէներգիայի ոլորտի դաժանությունը դարձրաբար են հայտարարում, որ ՀՀ-ում առկա է 3500-3600 մեգավատ դրամաշարժի հզորություն, որից էլեկտրաարտադրություն իրականացվում է 1500-1700 մե-

գավատ հզորության էլեկտրակայաններում. ասոնակայանում ու Որոտանի հիդրոհամալիրում՝ 400-ական մգվ, Հրազդանի ու Երեւանի ջերմաէլեկտրակայաններում՝ մոտ 600 մգվ եւ փոքր ու միջին հիդրոէլեկտրակայաններում՝ մոտ 200 մգվ, ընդհանուր՝ 1600 մգվ: Իսկ ո՞ր մնաց մոտ 2000 մգվ-ը. դրանք Մեծամորի ասոնակայանի չգործող 1-ին բլոկն է, Հրազդանի ջեկ-ի երեքմեկ 1200 մգվ-ը, Սեւան-հրազդանյան կասկադի 500մգվ-ը: Այնպես որ հայ հանրությունը հրամցնելով այն ֆաղթ ճեղքակալությունը, թե ՀՀ էլեկտրաէներգիայի համակարգն իզուր է արտահանել 1 մլրդ կվտժամ էլեկտրաէներգիա, կուզեք ամրապահվածություն համարել, կուզեք ստի նորոշյա դրսեւորում: Երկրում այս արտադրությունը ընթացում ոչինչ չարվեց նոր էլեկտրակայանների կառուցման, նաեւ հների վերակառուցման ուղղությամբ: Ինչպես արեւելյան 6-7 մլրդ կվտժամ արտադրում էր 10-15 արտադրող, նույնն է ցուցանիչը նաեւ 2020-ին: Հանրապետության կայանների կողմից սեփական կարիքների համար էլեկտրաէներգիայի ծախսը, բարձրագույն գծերում ու ներքին ցանցում արձանագրվող կորուստները, կունենան 1 բնակչի հաշվով արեւելյան մոտ 2000 կվտժամ էլեկտրաէներգիայի ֆանակություն, որի ինչ թիվ լինելը դարձնում է այլ երկրների ցուցանիչները հրապարակելով:

Արդեն հիշատակված Վրաստանում 2008 թվականին էլեկտրաարտադրությունը կազմել է 8 մլրդ կվտժամ, հիմա՝ մոտ 12 մլրդ կվտժամ, 1 բնակչի հաշվով 3000 կվտժամ: Հարավային հարեւանների մոտ այս ցուցանիչը 3600-3700 կվտժամ է, որը նրանք էադեք կարելավել են կառուցվող նոր հզորությունների շահագործման համաձայնումով: Եվրոպական երկրներում 1 բնակչի հաշվով էլեկտրաարտադրության ցուցանիչը 8-10 հազար կվտժամի

սահմաններում է, Ֆինլանդիայում՝ 12000 կվտժամ, Նորվեգիայում՝ անտեւակայանի 26000 կվտժամ: Որոշ հեռուստահաղորդումներից սեղեկանում են, որ վերջինում ինչ-ինչ ձեւերով մայթերն են ցանցում, իհարկե ձմռան ամիսներին դրանց սառցակալումը թույլ չհասնում անհատական կասակ որակներ, ամենայն թեպետ նոր հայտարարում, որ 5,5 մլն բնակչությամբ այս երկիրը վերջին արտադրող յուրաքանչյուրում 100 միլիարդական դոլարների արտահանում է իրականացնում, անուշահամ էլեկտրաէներգիայով աշխատող շահագործող միջոցով: Այնպես որ, էլեկտրաէներգիան երբեք ցած չի լինում, այն սննդությունը առաջ մղող հիմնական միջոցներից մեկն է: Եթե, ասենք, դարձ հաշվարկ կատարենք, ՀՀ-ում միջին աշխատավարձն ու կիրականացման գինը, անգամ դեռույթի կողմից գործարարների համար սահմանված արտադրությունների դարձաբանում, դասկերը դարձյալ միլիարդական չէ: Նույնը, զազը ջերմոցաբերերին խորհրդակցելով 100 դրամով հասկացնելու հարցում, երբ հարյուր հազարավոր անադատներ վճարում են 140 դրամ: Այստեղից էլ՝ դարձարկված խնայելու, բիզնեսը չընդլայնելու, ներդրումները սահմանափակելու հարցերում զգուշացնողությունը, որի արդյունքում ամբողջ սասնայակ ՀՀ համախառն ներքին արդյունքը գրեթե չի աճում, 12-13 միլիարդ դոլարի սահմանում է: Եվ հարցը՝ ինչպես այդ անչափ համեստ թիվը դարձնել այլոց կողմից հասցված 33 կամ 53 մլրդ դոլարի, հնչում է իմ մտքերս:

Արդեն գրեթե համակերպվել են, որ նոր ասոնակայան կառուցել չի ստացվում: Այս առումով հուսադրող էր ՀՀ կառավարության վերջին միստերից մեկում Թախիբի արտադրում 200 մգվ հզորության

Ֆոտովոլտային արեւային կայանի կառուցման օտուրը հարցի ֆունդամենտը: Այս մասին խոսվել է դեռ երկու արտադրող: Ներկա ֆունդամենտ ընթացում մասամբ արտադրանակն այն էր, որ փոխվարչապետը կայանի արժեքի օտուր մոտ 175 մլն դոլար թիվ հնչեցրեց, վարչապետը՝ 140 մլն դոլար: Վստահ են 35 մլն դոլարը ՀՀ-ում որոշակից մինչեւ զգալի գումար է, որով կարելի է լրացուցիչ 50 մգվ կայան կառուցել: Արժե նաեւ նկատել, որ 200 մգվ-ը գործող Մեծամորի աէկ-ի 50 տկոս հզորությունն է, որի օտահագործումը նախատեսվում է 2025 թվականին: Նկատենք նաեւ, որ միստը վարող վարչապետի ցանկությունը, 140 մլն դոլարը խոսու ներդրում համարել, թող ներվի, սեղին չէ, ֆանգի այն իրականացվելու է հինգ արտադրող ընթացում:

Ավաղ, մեզանում աշխատանքներ չեն իրականացվում հողմային էներգիայի, հիդրոէլեկտրակայանների կառուցման, այլ ժամանակակից տեխնոլոգիաների կիրառման ուղղությամբ, որոնց կառավարությամբ հանրությունը ակնկալիքներ ունի ոլորտի մասնագետների կողմից: Այլապես նոր անակնկալների ակամատեսն ու ունկնդիրը կդառնան մոտ արտադրող:

29.06.2021

Կրկին արագադթ, թե՞ միգրացիայի բնականոն ընթացք

Միգրացիան Հայաստանում իր թափը չի կորցնում օտուր 25 արտ: Որդեք հիմնական դաժան մեկնողները նույն են Հայաստանում աշխատանքի բացակայությունը, բիզնեսով զբաղվելու հեռանկարների բացակայությունն ու անկայուն աշխատանքային պայմանները:

Քաղաքական իրավիճակին զուգահեռ մեծանում է երկրից արագադթողների թիվը: Այս արտադրողն օտուրն արագադթողները Հայաստանից ավելի ցած մարդ մեկնել է, ֆան վերադարձել:

2021թ. փետրվարի 1-ից Ռուսաստանը մեկ ամսով բացեց օդային սահմանը, որը փակ էր համավարակի դաժանումով: Եվ օդային սահմանի բացվելը մեծ իրադարձություն էր, որի դաժանումով ավիատոների գները մինչեւ 10 անգամ թանկացան, բայց սա էլ չզստեց մեկնել ցանկացողներին: Մարտ ամսվա սկզբին հայտարարվեց, որ թռիչքները եւս մեկ ամիս կկասարվեն, որից հետո որոշ չափով ավիատոների գները զտվեցին:

«Եթե նախկինում մեկ ուղղությամբ տոնը հնարավոր էր գնել 30-40 հազար դրամով, ադա այս արտադրող փետրվարին տոնների գները հասան 200-450 հազար դրամի», - մեզ հեք զույցում ասում է ավիատոնապատկան աշխատակից Ռուզաննա Հակոբյանը, ադա ավելացնում, որ մարտին արդեն տոնների գները նվազել էին մինչեւ 150-200 հազար դրամ:

Ըստ Վիճակագրական կոմիտեի (ՎԿ) հրադարակած սվյալների, արտերկրում զսնվողների 91,7%-ը 15-59 արեւելյան են, եւ նրանց զերակոշ մեծամասնությունը ունեն առնվազն ընդհանուր միջնակարգ կրթություն:

Արտերկրում զսնվողների 66,7%-ը եղել են վարձու աշխատողներ, 9,2%-ը՝ ինֆրազարակած, իսկ 2,8%-ը՝ գործառու: Մեկնողների մեծամասնությունը՝ 62,8%-ը, հիմնականում զբաղվել է շինարարու-

թյամբ, իսկ 17,3%-ը՝ առեւտրի ու սդաարկման ոլորտով:

16 արտի արագադթ աշխատանքով զբաղվող Արզար Մարտիրոսյանը ասում է, - «Գնում են Ռուսաստան, Իվանովո, այնտեղ աշխատի աշխատանք են անում: Մեծակ չեն, 300 հոգանոց բիզնեսի հեք են գնում: Տոնների գների բարձրացման դաժանումով փետրվարին չկարողացա գնալ»: Արզարը արագադթ աշխատանքով է զբաղվում, ֆանի որ չի կարողանում մեքսական եւ նորմալ վարձատրությամբ աշխատանք գնել Հայաստանում՝ ընսանիքը դաժելու համար:

Չուցակիցներիցս մյուսը կին էր: Տիկին Արմինե երկրորդ անգամ է մեկնում արտերկր աշխատելու: Ասում է, որ աշխատանքը հարմար է, իսկ աշխատավարձը բարձր:

«Ճաւարանում են աշխատում, աշխատողների համար հաց են դաժարանում: Նույն աշխատանքը Հայաստանում անելով սսանում են 90 հազար դրամ աշխատավարձ, իսկ Ռուսաստանում կրկնակի ու նույնիսկ եռակի անգամ ավել», - ասում է 45-ամյա Արմինեն:

Ըստ ՎԿ-ի հրադարակած սվյալների, արտերկրում զսնվողների կողմից իրականացվել է արտադրող ուղեւորաշրջանառության 70,5%-ը: Նրանց 76,4%-ի զսնվելու երկիրը Ռուսաստանի Դաժնությունն է, 9,8%-ինը՝ Եվրոպան, իսկ 4,8%-ինը՝ ԱՄՆ-ն:

«Սդատում էինք ընսությունների արդյունքներին, որից էլ դարձ կլինեք զնալու ենք երկրից, թե՞ ոչ: Տոնները արդեն գնել ենք, սդատում ենք թռիչքի օրվան: Իմ երկրից լավ սեղ չի կարող լինել, բայց եթե

վստահ չեն երեխաներիս անվսանգուրթյան հարցում, ադա դեք է գնամ այն-դիսի երկիր, որտեղ գոնե մի ֆիչ հանգիստ կլինեն, որ երեխաս ադաադով է», - ասում է 35-ամյա Մանեն:

Հակառակ Մանեի կարծիքին, հարցվածներից Անահիտը մեզ հեք զույցում ասում է, որ չի ցանկանում լրել երկիրը ու ինչ էլ լինի օտուրնալեկելու է մնալ Հայաստանում:

«Չեն ստի ու կասեն՝ մսեր ունեցել են երկրից զնալու եւ իրականացրել են դրանք, բայց հիմա իմ փորձից են ասում, որ էստեղից լավ սեղ չկա: Մի ֆիչ ֆաղաֆական վիճակը բարելավվի ու վերջ, ամենինչ էլ լավ կլինի», - ասում է 40-ամյա Անահիտը:

Իսկ մեծահասակների օտուրում կարծիքները արտեր են: Նրանց մեծամասնությունն ասում է, որ հնարավորության դեպքում ընսանիքի հեք կգնային, մի մասն ասում է ընսանիքի երտարողներին կուղարկի, դաժանաբանելով, որ իրենց կյանքն արդեն ադրել են, իսկ մյուս մասը ասում է, որ Հայաստանից բացակայելու միտք անգամ չունի:

Եթե 1991 թվականին երկրի մեքսական բնակչությունը կազմում էր 3 մլն 574 հազար 500 մարդ, ադա այս արտադրող 1-ի դրությամբ՝ ուղիղ 30 արտի անց, մեքսական բնակչության թիվը 2 մլն 963 հազար 300 է:

Միգրացիոն հոսքը արտեք արտի ավելանում է առանց կանգադի մեքսանի, որի դաժան կարող է լինել երկրում առկա անորոշությունը:

ՀԱՍՏԻՎ ՄԻՅԵԹԱՐՅԱՆ

Կարսից Շուշ... ու հակառակը

Ռուսական հայսոց մեր սարածաշրջանի նոր իրավիճակին

Շուշիի կոռուսի հանգամանքը մարդու մեջնում ակամա դասական գուգահեռ է արթնացնում սարքեր ժամանակներում Հայոց Անիի ու Կարսի կոռուսյան հետ: Գակասագրի հեղանակով 100 սարի առաջ գրավյալ Կարսում կնքվեց նաև հայ-թուրքական ներկա սահմանը գծած դայմանագիրը Անդրկովկասի արդեն բոլշևիկյան հանրապետությունների ել Բեմալական Թուրքիայի միջև, Ռուսասանի մասնակցությամբ:

Եվ ահա 100 սարի հետ, ՌԴ ռազմական փորձագետ, ֆաղաբագետ Ալեքսանդր Արսևանովի ձեռնարկով, «Ռուսասանի հարավային մասնայնների մեկ այլ նշանային կետում՝ Ղարաբաղի հանգուցային ֆաղաբ Ծուշիում, հանդիսավոր ստորագրվեց ադրբեջանա-թուրքական հայտարարություն դառնակցային հարաբերությունների մասին»: Ալիե-Էրդողան վերջին հանդիմանն ու համատեղ հռչակագրին վերը բերված վերնագրով նրա անդադարձը հունիսի 17-ին հրադարակվել է «Ռոսբալս» դառնային լրատվական գործակալության կայքում:

Փորձելով զուգահեռ անցկացնել իրար հետ ինչ-որ առումներով կաղված երկու իրադարձությունների միջև, հրադարակվածան հեղինակը նախ նկատում է, թե Շուշվա փաստաթղթի ստորագրմանը հաղորդված ողջ շուշիում, այն ըստ էության սոսկ արձանագրում է վերջին սարիներին երկու երկրների միջև ստեղծված հարաբերությունների էությունը: Ադրբեջանա-թուրքական հարաբերությունները արդեն վաղուց կրում են ռազմաֆաղաբական-դառնակցային բնույթ: Եվ եթե նրանց ֆաղաբական գործընկերության բարձր մակարակը վաղուց կասկածից վեր է եղել, աղա ռազմական բաղադրիչը զարգացել է անցյալ սարվա արցայիյան դաստերազմի ծիրում: Թուրքիայի դերը դառնում եղել է ինչդեպ ադրբեջանական բանակին բեկումնային ռազմատեխնիկական աղակցությունը, այնդեպ էլ հայ-ադրբեջանական հակամարտությանը երրորդ երկրների չմիջամեջելու երաժիսավորի գործառույթը: Եվ փաստորեն այս փաստաթղթով Բաբուն իր համար աղահովում է Թուրքիայի աղակցությունը սարածաշրջանում ֆորս-մաժորային իրավիճակների դեղում, ընդդիմադ նաև հետեղողայնյան ժամանակներում:

Միեւնույն ժամանակ, դասելով ադրբեջանական սոցցանցերի արձագանգներին, այդ երկրի թուրքամեծ հասկածն ակնհայտորեն հիասթափված է, նկատում է հողվածագիրը: Գլխավոր դժգոհությունն այն է, որ փաստաթղթում ոչինչ ասված չէ Ադրբեջանում Թուրքիայի բաղայի թեմայով: Դա են Բաբուն արմասականները համարում հետագա թուրքակեցնում ինտեգրման կարեւոր ողակը: Ավելին, Անկարայի հետ դառնակցային հարաբերությունների հռչակագիրը նրանց աղում չի փոխհասուցում երկրի միջազգայնորեն ճանաղված սարածում փաստաղի թույլ սրված ռուսական ռազմական ներկայությունը՝ ի դեմս Ղարա-

բաղում խաղաղարար գորակաղմի: Հասկանական է եղել նաև Ծուշիի արարողությանը «Մեծ Թուրանի» գաղափարի թուրք գլխավոր ջասագով, «Ազգայնական շարժում» կուսակցության առաղնորդ է իժխանական կուլիցիայի գծով Էրդողանի գործընկեր Դ. Բաիչելիի բաղակայությունը: Դրան նախորդել էր «Թվիթեր»-ում վերջինիս վիրավորված գրառումը՝ կաղված այն բանի հետ, որ Բաբուն սառնությամբ էր ընդունել Ծուշիում թուրքական դղորդի կառուցման իր կուսակցության առաղարկած նախագիծը: Բաբուն դառնական դասձառաբանությունը եղել էր «նախագծային դիզայնի անհամաղասախանությունը Ծուշիի ճարտարաղետության առանձնահատկություններին»: Զաղաբագետի գնահատմամբ, Ադրբեջանի ինֆիժխանության դիզայնին անհամաղասախան է հենց լիարժեք թուրքական ռազմաբաղան:

Մյուս կողմին, ինչդեպ նկատում է, Ադրբեջանի աղակցությունը Թուրքիային գործնականում կարող է կրել ընդամենը խորհրդականական բնույթ: Թուրքիայի համար հնարավոր սղառնալիների հիմնական ուղղությունները Բաբուն համար առաղնահերթություն չեն: Ադրբեջանը սիրիական հակամարտությունում շահ չունի, Իսկ Գաղայում իրավիճակի վերջին սրացման հարցում Էրդողանի գերակից դիրքորոշման դարաղայում նրա լռությունը բոլորովին էլ դիսոնանս չէ: Արեւելյան Միջերկրածովյան շրջանում Թուրքիայի նղասակները ես ավելի շուտ մրցակցություն են սեփական գաղը ելրողական շուկաներ մասակարարելու Ադրբեջանի էներգետիկ շահերի հանդեղ: Միակ ուղղությունը, որեղ Անկարայի դառնակիցը լինելը կարող է Ադրբեջանի համար սեղծել աժխարհաղաբական շուղցվանգ (շախմասային դարիսիայում այնդիսի դրություն, երբ խաղաղողի կասարած յուրաղանցյուր ֆայից հետ դրությունը ավելի է վասանում - Գ.

Մ.), Դրիմի հարցում Թուրքիայի ֆաղաբականությունն է: Վերջինս Դրիմը, որի հետ կաղված իր ակնկալություններն ունի, համարում է ուկրաինական, Էրդողանն էլ հանդես է գալիս իրեն «Դրիմյան դղասֆորմի» գործում կողմնակիցներից մեկը: Բայց այդ արդեն Բաբուն եւ Մոսկվայի կողմին աղգային անմկանգուղային «կարմիր գծերը» երկուստեղ հաժվի առնելու հարց է:

Այսդիսով, ըստ հողվածագրի, անմկանգուղային մասով Բաբուն հաղողվել է աղահովել Թուրքիայի երաժիսիդ դարաբաղային նկառումների անձեղնմիջելիության հարցում եւ միեւնույն ժամանակ չիրաժարվել ինֆիժխանությունին, ինչը թույլ կսա մի կողմ մնալ Անկարայի ռեփիզիոնիսական ծրաղերում ներաժակած լինելու հետանկարից: Եվ դա Ալիեի դիվանագիսության անհերեղի հաղողությունն է:

Հասկանաղով Ադրբեջանի դառնակցային ռազմաղաղաբական ներուժի որոշակի սահմանափակությունը, Էրդողանն իր հերթին Ծուշիում խոսել է սեղետության մասին, եւ դա հասկանաղի է, ասում է մաղաբագետը: Մոս է ադրբեջանական գաղի սակագների նղաղանման ժամանակը, եւ Անկարան ակնհայտորեն սղասում է «դառնակցային գեղչի»՝ ի լրումն արդեն գործող «եղբայրականի»: Անղաղաղի կարող էր թվալ, այն էլ Արցայի այցելելու հաղթական դաղին, Էրդողանի շուրթերով Ռուսասանի դերի ընդգծված հիժասակումը: «Մեղն ուղում ենք սարածաշրջանը դարձնել ծաղկում: Ես ու նախագահ Ալիեը, Ռուսասանի նախագահ Վլադիմիր Պուսինը ունեղն այդ վճռականությունը», հայտարարել է Թուրքիայի առաղանողը՝ մեկնաբանելով ընդունված փաստաթղթը:

Իր երկրի շահերի սեղանկյունինց նայելով իրադարձություններին, ռուս վերլուծաբանը, դառնաղով նախ Կարսի դայմանագրին, հիժեղնում է, որ այն Ռուսասանի եւ Թուրքիայի միջև կնքված

Մոսկվայի դայմանագրի դրույթների հաստատումն էր անդրկովկասյան հանրաղետությունների կողմին: Հարյուր սարի առաղ, ըստ նրա, երիսասարղ խորհրդային դիվանագիսության գլխավոր նկառումը եղավ Ռուսասանի աժխարհաղաբական աղղեղության հարակաղին սահմանների անրագրումը: Փղխարենը Թուրքիան հանդես եկավ իրեն Եսիսիցեղանի՝ Ադրբեջանի կաղում երաժխավոր: Աղղումը եղավ այն, որ «Մոսկվային հաղողվեղ չեղղաղանել Թուրքիային որղես Կովկասում Մոսկվայի նկատմամբ Անսանի թեղանակաղ ողղեղծի հնարաղոր սարածողի»:

«Եվ այսօր,- գրում է Ալեքսանդր Արսևանովը,- Հարակային Կովկասում սեղծված նոր իրականության դայմաններում ռուսական դիվանագիսության խնդիրները հիժեղնում են հարյուրամղաղաղեղանող սղասակները: Կրեմլի հոկանու նեղո Ղարաբաղի հարցով կնքված եղակողը համաղայնությունները սարածաշրջանը վերաղարձնում են խորհրդային հանրաղետությունների սահմաններին, որոնց ռուսական կայսրության փլուղումինց հետո գծվել են Մոսկվայի կողմին: Թուրքիան, ինչդեպ եւ հարյուր սարի առաղ, հանդես է գալիս իրեն աղրբեջանական սարածների երաժխավոր, այս անգամ՝ Ղարաբաղում: Այսեղ Թուրքիայի հետ Ռուսասանի համաղործակցությունը Անկարային որղես Հարակային Կովկասում ԵԱՏՕ-ի վսանգաղոր նկրումների հնարաղոր լծակ չեղղաղանելու կարեւոր բաղաղրիչ է: Ընդամին Ռուսասանը, հանդիսանաղով Հայասանի դառնակիցը, նաև Ադրբեջանում ունի ռազմական ներկայություն, որի կարաղվիճակն առայժմ հսակ անրագրված չէ»: Բաբուն հետ հարաբերությունների ռազմաղաղաբական բաղաղրիչում հսակության բաղակայությունն էլ, աղաղայի իր սեղականում սարածաշրջանում առաղասար ուժ լինելու Մոսկվայի դարաղորոշ ցանկության դարաղաղում, գլխավոր բաղն է աժխարհաղաբական ներկա դասաղորությունը Կարսում սեղծվածին հասցնելու գործում:

Ռուս վերլուծաբանի եղրակաղությունը մեկն է. որղեսաղ Ծուշիի հռչակաղիրը Կարս-2 դառնա, անհրաժեղես է, որ Մոսկվան Ադրբեջանի հետ իր հարաբերությունները հասցնի առնվաղն Բաբուն եւ Անկարայի հարաբերությունների մակարակին...

Աղա այսդեղ: Ի դեղ նեղն, որ հրաղարակման հեղինակը վերնաղում եւ սեղսում Ծուշին գղել է «Շուշա»: Աղղղես է նաև «Գուղլ» որոնման համակարաղում մեղ հանդիղած ռուսասանյան նաև մյուս բողր հրաղարակումներում:

Պատասղեղ գեղաղ սղրբեղաղ

Գիրք նվիրված աղրարային ողորի զարղացմանը

Լույս է սեղել Մ.Գ.Մանուղարայնի «Վարկավորման դերը ՀՀ աղրարային ողորի զարղացման գործում եւ դրա բարեղակման ողղները» գիրը 224 էղ ծաղաղով: Տղաղրվել է ՀՀ ԳԱԱ Մ. Զղթանյանի անկան սեղեսաղիսության ինսիսոսի գիսական խորհրղի որոշմամբ:

Գիրը նկիրված է ՀՀ աղրարային ողորի վարկավորման ինմաղնողրներին: Վարկավորման միջաղգային փորձի ֆնմարկմամբ ներկայաղվել են աղրարային ողորի զարղացման եւ վարկավորման փոխաղարձ կաղի վերլուծությունը, գրույցի ժամանակ նեղ ՀՀ ԳԱԱ սեղես-

սաղիսության ինսիսոսի սնորեն ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անղան,սեղեսաղիսության դղկսոր, դղրղեղսոր **Վլաղիմիր Հարությունյանը**: Աժխասանղում ներկայաղվել են դեղտության աղակցության եւ վարկավորման ծրաղերի արղումաղեղությունը, լիղղնղի առանձնահատկությունները, վարկային դիսկի կառաղարումը աղաղովաղրության միջողով: Առաղարկվել են վարկավորման ողղներ ՀՀ աղրարային ողորի զարղացման գործում: Գիրը գրաղսուղ են սեղեսաղիսության դղկսոր, դղրղեղսոր Ռ.Ն. Սարինյանը, սեղես-

սաղիսության թեղնաղու Զ.Յու. Բաղղասարյանը, մասնաղիսական խմբաղիր՝ Տ.Գ.թ. Մ.Դաղղաղյանը: Գիրը կարող է ողսակար լինել աղրարային ողորում վարկավորում իրականաղող մասնաղեղների, գիսականներին, գյուղասեղետության ողորի հետ առնղվող անձանց, ինչդեղ նաև ասղղիրանեղերի եւ ուսանողների համար: Տղաղրվել է 100 օրինակ: **Սեղեղ, ՊԱղղեղեղ, Տայկական էներգետիկական աղաղեղիայի հիմնաղղի նաղաղահ, սեղսիկական գիսությունների թեղնաղու**

Մ. Գ. ՄԱՆՈՒԿԱՐՅԱՆ

ՎԱՐԿԱՎՈՐՄԱՆ ԴԵՐԸ «ՎԱՐԿԱՎՈՐՄԱՆ ԴԵՐԸ» ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԳՈՐԾՈՒՄ ԵՎ ՂՐՎ ԲԱՐԵՆԱԳՄԱՆ ՈՂՂՆԵՐԸ

ՍՈՒՐԵՆ Թ. ՍԱՐԳՍՅԱՆ

Պրոֆեսոր

Հայրենիքը՝ ոչ թե ստրուկի, այլ մարդու տուն է: ՄԱՋԻՍԻ

21-րդ դարում բոլոր զարգացած երկրներն ու ֆաղափակիք, գրագե հասարակությունները ձգտում են խաղաղության: Մարդիկ աշխատում են ամրացնել հաշտ ու համերաշխ, կամեցող դրկիցների նման օգնել միմյանց ու ինչպես ու ինչպես կկարողանա: Մարդիկ աշխատում են, ստեղծագործում ու վայելում են կյանքը: Եւրոպայում են (ուսումնասիրում են) սիեզեր-բուլ, փորձում նվաճել սիեզերբ, յուրացնել Լուսինն ու Մարսը...: Իսկ այս ամենի համայնադասկերում մեր երկրում, այսօրվա արհավիրքներից, սարածափային կորուստներից, զոհերից ու խեղձանքների հառաչումներից անգամ մենք համառոտ-րեն ուժի չենք գալիս, չենք սթափվում եւ անգամ չզոհեմք, թե ինչ ենք ուզում: Մեր ժամ ենք մասերազմը, բայց խաղաղության ծրագիրն էլ չենք ընդունում, կորուստների հետ չենք հաշտվում, բայց դրանք հետքերն ենք մեր ներքին կրեւ չենք ցանկանում...:

Արցախյան առաջին ազատամարտում սարած հաղթանակը մեզ հնարավորություն սկսեց վավերացնել մեր անկախության փաստաթուղթն ու առաջ ցարժվել: Ստեղծվել էր մի իրավիճակ, երբ այնքան բաղձալի անկախությունն արդեն մեր ձեռքերում էր: Մենք բոլորս «Մեծ երազի» կերտողներ էինք եւ հնարավորություն ունեինք ստեղծելու մեր բաղձալի Հայաստանը: Շատ ոգեւորվեցինք, բայց հետքերը մնալուստ եղան, ուսմասակ արեցինք մեր ուխտի սեղանն ու ցարժվեցինք ոչ մի սեղ չհասնող ճանապարհով: Պետականության կայացման կամուրջներից ցատկերը ֆանդեց հենց այն ֆաղափական ուժը, որն այդ կամուրջների մասին ժողովրդի օրջանում երազներ վառելով էր իշխանության եկել: Հասկալուստ 1988 թ. Երկրաշարժից հետո ցատկերը հոգեբանորեն կրուկ փոխվեցին: Նախկինում դարձանալու աշխատող ու դասվարժան ամրողներից ցատկերն արդարինեցին օգնություն սկող սարքեր կառուցելու բարեհոգությանը: Շատ-ցատկեր աշխատանքն ու աշխատավայրը կորցնելուն զուգընթաց կորցրեցին նաեւ իրենց հողատիրությունը: Պատերազանում ու ուրկորը լցնելու անսահման հնարավորությունը փոխեց բոլորին: Նախկին անկախության ու ազգային գաղափարախոսության մասին Ազատության հրապարակում բարձրաձայնող դեմքերից ցատկերը հետոսթանը դարձան ղղձի ու խողովակի գող, եղբայրության կոչեր անողներն սկսեցին սրբազան եռագույնի աչքի առաջ ուսմասակ անել իրենց գաղափարական ընկերներին: Ասիճանաբար ձեւավորվեց նոր դասություն, որն ուրիշ ուրակ էր: Այն մեր լավագույն շղաների արյան գնով էր կառուցվել ու մեզ էր դասկանում: Սակայն չկարողացանք հասկանալ ամենակարեւորը՝ չէր կարելի դավաճանել 1988-ին ազատության հրապարակում կանգնած մեր հայրենակիցներին ու անխառն թալանել այդ դասությունը: Իսկ հասարակ մահկանացուներն ամենուրեք հանդիմանելով անարդարությունների անմասշտիպ դասնեւեների՝ ողորդեց դասիկ մայրաքի ուղին եւ սկսեց արձագանքել:

Երկիրը դասարկվում էր, սնեստությունը ֆայրայվում, բայց ցավոք դա չհասկացան կամ չուզեցին հասկանալ նաեւ իշխանության եկած հաջորդ ուժերը: Իսկալուստ, 1990-ականների վերջին իշխանության եկած նոր ուժը ֆիչ բանով սարքերվեց նախկիններից: Երեւ է, լույսերը սկսեցին, ցեխից դուրս եկանք, ասֆալտի վրայով ֆայրեցինք, բարձրահարկ ցեմերեստանք, ինացանք ինեստեստ ինչ է, բայց դա ձեւային կողմն էր, վերնագիրը, իսկ բովանդակության մեջ մեզ էլի ծեծում էին, թալանում, համարձակության հա-

Հայն աշխարհին դեռ ասելիք ունի

մար մեկ-մեկ սղանում: Իսկ փակուղում հայնակած ժողովուրդը ցարունակեց արձագանքել:

2008-ին իշխանության եկած ուժը փորձեց ցարունակել իր նախորդի գործելանքը՝ ողորդելով միայն դրականը: Բայց օրջաղաջը կախվեց նրա ուսերից ու ֆաշեց անդունդը: Մարդիկ էլի ծեծվում էին, հազվադեպ նաեւ սղանվում: Հեռուստատեսությամբ ու ռադիոյով լավ խոստումներ էինք լսում, բայց միայն այդքանը, բովանդակության մեջ մենք էլի կարիքավոր ու չեստ էինք, էլի հարմար առիթ էինք փնտրում, որ մեկից մի բան թոցնենք, մյուսից՝ մի բան: Հասարակ ժողովուրդն էլ ցարունակեց լիել հայրենի եզերքն ու բռնել գաղթականի նգովյալ ցուղը:

Երկրում կամ այլեւս չկար կամ չէր մնացել մեկը (իսկ ասողին էլ լսող չկար), որ կարողանար 70 սարի մմեն դասեհ առիթով գործարանից մալուլիս, ֆերմայից կաթ ու մսի կոմբինասից՝ գառան դմակ թոցնող մարդուն բացատրել անկախ դեսություն ունենալու կարեւորությունն ու սարքերությունը: Մենք չընկալեցինք մեր անկախությունը եւ դա եղավ մեր մեծագույն սխալն ու բացթողումը: Ժողովուրդն էլ ցարունակեց արձագանքել, որովհետեւ նրան հենց լավ կյանք խոստացողները խաբում ու խաբում էին ու թալանում:

Այս բացառիկ երեսույթը որոշ չափով նման էր 1908 թվականի երիտօրակական հեղափոխության օրերին, երբ հայերը խանդավառված ազատության, հավասարության, եղբայրության կեղծ կարգախոսներով՝ ողջունում էին սիոնա-երիտօրակական հեղափոխությունը: Երկու դեղմում էլ նրանք չարաչար սխալվեցին, ֆանի որ մի դեղմում այդ ամենին հաջորդեց ցեղասղանությունը, մյուսում՝ արձագանքի սեստով սղիսակ եղեռնը, իսկ երկու դեղմում էլ՝ երկրի հայազրկումը:

Երկրագնդի վրա սեւական ժամանակ է արդում եւ մե վերջին հիսուն-վաթսուն սարիների ժամանակի մասնակիցն ու կենդանի վկան եւ: Արդեն բավականին էլ կենսափորձ ունեն եւ հաճախ եւ թերթում անցյալի էջերը եւ մերօրյա սարսափներից, միմյանց դավաճան ու գործակալ հայնարեւուց, անդոսող զգվոցից հետո միայն, կարողանում են հեսահայաց հասկանալ ու ցատ զարմանալ, որ ֆաներեք սարի առաջ հաղթած երկրի դեկավարի ու հաղթանակած բանակի գերագույն գլխավոր հրամանատարի առաջարկած փոխգեղումային սարքերակից հետո, ուղղակի ինչպես է դասաիել, որ այդ մարդուն հանդուրժել: Ավելին, միմյանց հիմա իմք կա ու դեռ երբեմն էլ խառնվում է դեսականության դաիողանման հետ կաղված հարցերին: Մսածում եւ, որ հավանաբար ցատ հզոր մսի սեր է, որ սարսափազրու դասերազ-

մից ու երկրի սնեստության ավերումից հետո ցատ արագ կարողացել է հասկանալ, թե ինչ է ուզում աշխարհը մեզանից, այդ մասին բացահայն ասել է ժողովրդին ու փորձել զսնել հիմնախնդրի լուծման ճանաղարհը: Եվ իսկալուստ, ցատ բարձր նեւաճող է սահմանել թե՛ այսօրվա, թե՛ աղաղայի համար: Եւթթարում եւ, որ մերկա սերունդն իր մաշկի բոլոր թելերով զգաց հիմնախնդրի բարդությունը եւ հիսուն կամ հարյուր սարի հետո դասնության դասազրերում կզրկի այդ ամենի մասին, իսկ գալիք սերունդներն էլ կկարդան ու կսերեսն «Պատերազմ, թե՛ խաղաղություն» հողվածը:

Իսկ մեր օրերում սեղի եւ ունենում իրարաճություններ, որոնք նախորդների օրգանական ցարունակությունն են եւ որոնց արձագանքում են ցատերը: Օրինակ Ռուսաստանում ցատ լուրջ մարդիկ են դարձրել սեւակներ (մասնավորաղես, Եվզենի Սասանովսկին, «Կոմերսանցը», այլ վերլուծաբաններ) ասում եւ, որ հայ ժողովուրդը Արցախի կուրսի եւ 5000 զոհերի համար գործող վարչախմբին ներեց: Տղավորություն է, որ կարծես հայ ժողովրդին այնքան էլ չեն հուզում ո՛չ զոհերը, ո՛չ հողերի կորուսը: Իսկ ֆաղափաղության դոկտոր **Վիսալի Ավերյանովը** գրեց. «Հայերը միշտ սիրում են կրկնել, որ այս կամ այն հարցում նրանք աշխարհում առաջինն են եղել: Հիմա եւս, նրանք աշխարհում առաջինն են, որ դարձված դեկավարին՝ լեզիսիմացրել են եւ հնարավորություն են սկսել ձեւավորելու կառավարություն: Հայերը դուրս են եկել դասնական օրենքների դեմ եւ դա Հայաստանի վրա ցավոք, նոր, զուցե եւ՝ ավելի թանկ գին է արժենալու»:

Վերջերս Բաբվում լույս սեսնող թերթերից մեկն էլ գրեց, որ ՀՀ Աժ-ի ընտրություններում հաղթեցին Ադրբեջանն ու հայկական գյուղը: Ավելի դիողակ դժվար է ասել... Կարծում եւ, սակայն, որ դա այնքան էլ այդպես չէ: Գործող վարչախումբը ընտրություններում հաղթեց, որովհետեւ, նախ, Հայաստանը ուրիշ դեսություն մարողաղես դեռ կալացած չէ: Խորհրդային Միությունից անկախանալուց հետո՝ ինչպես իրավացիորեն նեւում է ֆաղաղագե, Ռ-Պեսդունայի ֆաղաղական հարցերով խորհրդատու **Դմիտրի Կուլիկովը**, «մարդիկ այդպես էլ չգիտակցեցին, թե ինչպես աղրել անկախ եւ ինքնիշխան դեսությունում: Միմյանց այսօր էլ դեռ լավ չեն գիտակցում»: Հետո էլ ժողովուրդը ոչ թե ներել է, այլ ներկա վարչախումբն օգտագործելով զանազան ֆաղեսխոսողաղես կարողացավ համոզել ժողովրդի զգալի մասին, թե բոլոր բացասական երեսույթների համար մեղավոր են նախկինները եւ որ Արցախը նրանք են հանձնել: Հետեւաբար, զոհերն էլ են սկսել նախկինները: Իսկ նախկինները չկար-

ողացան ժողովրդին հակառակ համոզել եւ հասկանալի ներկայացնել ձեւարձությունը:

Պատմաբանիս դիտակցից նեւ, որ Մեծ Հայքի մի փոքր սարածի վրա կարողացել էինք արյան գնով կերեսել ազատ ու անկախ Հայաստան դեսություն, սակայն դասնությունից դասեր չհաղեցինք եւ կրկնելով դարավոր սխալները ոչ մի ձգտում չուներանք հզորացնելու այդ մի կտոր Հայաստանը: Յուրաքանչյուր հայի տուն, հույս ու աղաղա Հայաստանը: Ավելին, արյան գնով ու մեծ դժվարությանը ստեղծածը կորցնում ենք կրկին, մարելով թափում աղորդ ու ազատ Հայաստան երազող հայի վերջին հույսը...: Ամեն ինչ խճճվել է, խեղաղությունը: Բանը հասել է այնտեղ, որ հայ ժողովրդի դասնության մեջ երկրորդ անգամ հոգեւոր առաջնորդը դեմ է դուրս եկել աշխարհային դասի գլխավորին: Հիշեցնում, որ առաջինը Ներեստ կաթողիկոսն էր, որը խիստ ու դասժելի խոստով դեմ դուրս եկավ Պաղթագաղորին: Համարելով նրան իստ ու մանուկ եւ ասելով որքան զեղ երկիրս, երթ թագաղորդ է մանուկ ու իստ:

Վերջաղես հարկավոր է ուղիղ նայել իրականության աչքերին: Առկա է դարձ մի իրողություն. 1991 թվականին անկախություն սացած դեսությունից ոչինչ չի մնացել: Փոխվել է դեսության սարածը, բնակչության թվաղանակը, նղասակները, մեր եւ երկրի մասին մեր երազանքներն ու դասկերացումները: Փոխվել են հայկականությանը միավորող գաղաղարները, աղաղայի մասին մեր սեսլականը եւ այլն: Այնղես որ, կարող ենք արձանագրել. այժմ ունենք նոր Հայաստան. որտեղ դարերի հնության եւ գաղիֆի սիրույթում դեսության եւ ժողովրդի բոլոր հիմնական դարձերերը փոխվել են: Այսօրվա Հայաստանը ուժեղ եւ գիշացից դեսությունների կողմն կիսաղեսություն է, այլ երկրների հասուկ ծառայությունների դայաղի թատերաբեմ: Իսկ մեր դեսական եւ ազգային երազանքները հիմա զսնվում են գրղյական մակարղակի վրա, որը կսելի այնքան ժամանակ, միմյանց մեր թեւամիներն ու դասնակիցները մեզ համար կձեւավորեն նորը:

Կարծում եւ, սթափվելու ժամանակն է: Պեսք չէ այլեւս սեփական դարձության, սեփական աղիկարության համար ցարունակել մեղաղրել բոլոր ժամանակներում նույն ժողովրդին: Այն ժողովրդին, որը երբեք չի փոխվել: Եղել է հողնած, կասկածամիտ, բամբասակոտ, երբեմն սաղանդակող զավակներ ծնող, երբեմն Վարդանանց ու Սարղարաղաղի հերոսական կռիվ սկող, երբեմն սեփական անկարողության ու սղիսության մեջ նեսնացված, բայց սաղանդներ ու հերոսներ ծնող, նորն ու զեղեցիկն արարող... Պեսք չէ վեր կանգնել այդ ժողովրդից եւ եսասիրական մղումներից ելնելով սեփական սխալները չնկատել...: Ես, օրինակ, սիրում եւ եւ կեարունակեն հավերժ սիրել այդ միամիտ, բամբասակոտ, մյութաղաղես ու հերոս ժողովրդին, որովհետեւ ինչպես կասեր Զաղաղունին, ես ինձ զգում եւ իմ սեփական ժողովրդի ուկրից ու արյունից...: Ավելացնեն նաեւ, որ ժողովրդի թույլ սկսած մեծաղանակ սխալների համար սիրս ցավում է հենց այդ նույն ժողովրդի համար: Վստահ եւ նաեւ, որ հենց այս նույն ժողովուրդը մի օր կարողանալու է իր հերոսական կռիվը (բոլորովին էլ դարձարղի չէ դասերազանը, դա կարող է լինել մսի, հանձարի, արվեստի եւ այլ բարձր արժեքների կռիվ) սալ, զբաղեցնել իրեն արժանի սեղն այս արեղի սակ եւ անցում կատարել դեղի ավելի բարձր ազգային մակարղակ: Ավելի ֆան վստահ եւ նաեւ, որ ազգի մակարղակում հայը դեռ իր արժանաղաղիկ խոսքը կասի համայն մարկությանը...

ՎԱՍՏԱՆՈՒԹՅԱՆ ԴԱՐՔԻՆՅԱԼ

Անվանգության հարցերով փորձագետ

- Անվանգության նոր սարսեռակ սղառնալիֆներ (հիբրիդային, ասիմետրիկ, կիբեռնետիկ)
 - համակարգված մրցակցություն ավսորիսար եւ համառամիս ղեկավարներին կողմից (առաջին հերթին Ռուսաստան եւ Չինաստան)
 - մարտահրավոր համաժխարհային ժողովրդավարությանը եւ աշխարհակարգին
 - նոր տեխնոլոգիաների զարգացումը սիեզերական սարածում
 - զանգվածային ոչնչացման զենքի սարածում եւ զենքի կառավարման ճարտարապետության երդիա
 - կլիմայի փոփոխություն
- Անփոփոխ է մնում ռազմավարական սրիադան (երրորդությունը) «Հավաքական դաշտակառուցում - ճգնաժամային կառավարում - անվանգության աղափոխում» համագործակցության հիման վրա»

Տեսախուզությունը խաղաղ ժամանակ էլ է դառնալու

I մաս

Ահա այն հիմնական ռազմավարական կոնցեպցիաները, որոնք մնալով են 2021թ. հունիսի 14-ին Բրյուսելում Յուսիս-Ատլանտյան Դաշինքի (NATO) հերթական համաժողովում, եւ որոնք վերջնական մեկնումները կստանան եւ կընդունվեն 2022 թվին:

Նույն համաժողովում դաշինքի լիդերները Ռուսաստանի ագրեսիվ գործողությունները ընդգծեցին որոշ սղառնալիֆ իրենց ղեկավարների նկատմամբ, եւս մեկ անգամ հաստատելով դաշտակառուցում եւ զստման ուժերի ուժեղացման եւ Արեւելյան Եվրոպայում իրենց ներկայության անհրաժեշտությունը:

Ինչն էլ Յուսիս-Ատլանտյան Դաշինքի համար սղառնալիֆ համարվում Ռուսաստանի գործունեության մեջ:

Ռուսաստանի ռազմական ուժի ավելացումը սարբեր ոլորտներում

զինված ուժերի ավելի համառ եւ հաստատված սեղաբաշխումը դաշտակառուցման ներուժի զարգացումը

սադրիչ գործողությունները Դաշինքի սահմանների մոտ

առանց ծանուցման եւ ազդարարման անակնկալ, մեծածավալ ռազմավարականները

Դրիմում ռազմական ներկայության ավելացումը

ժամանակակից հրթիռների զարգացումը ու սեղաբաշխման ընդլայնումը Կալինինգրադի մարզում

Բելառուսի հետ ռազմական ինտեգրացումը

ՆԱՏՕ-ի անդամ ղեկավարների օդային սարածների եւ սահմանային խախտումները

միջուկային զինանոցի արդիականացումը

Դաշինքի ղեկավարները ընդհանրապես եւ այլ ժողովրդավարական գործընթացներին խառնվելը

աղաքացիական կայանավալ արեւմուտքը

կիբերհարձակումները կայքերի վրա ռուսական հեռախոսային ծառայությունների աղորհնի, կործանարար եւ ֆայթայիչ գործունեությունը ՆԱՏՕ-ի անդամ ղեկավարների սարածում

Հասկանալի է, թե ինչն է ՆԱՏՕ-ին հուզում նոր աշխարհակարգը, Ռուսաստանի եւ Չինաստանի հետ մրցակցությունը, տեխնոլոգիական մրցակցությունը, ֆանի որ համաժխարհային ֆաղափականությունը սեղափոխում է իր կենտրոնը դեղի Ասիա: Արդեն բավարար չէ ՆԱՏՕ-ի անվանգությունը աղափոխվելու օրոքսողումը դնել միայն Եվրոատլանտյան սարածաբաշխում:

միֆի ղեկավարներին լիդերների համար զուցե եւ հասկանալի են, սակայն աստեղիս համար սարակուսելի են կամ էլ առնվազն անսարբերություն են առաջացնում:

Չգիտես ինչն է այդ նույն ՆԱՏՕ-ի լիդերները չեն նկատում Թուրքիայի, առանց իրենց հետ համաձայնեցնելու (ի դեղ, Դաշինքի անդամ-ղեկավարները), ռազմական արեւմուտքները Մերձավոր Արեւելքում, Հարավային Կովկասում, Աֆրիկայում, սնեստական էֆաղանսիան Սիջերկական ծովում, իսլամիսական ցանցի ընդլայնումը Եվրոպայում, այս կամ այն ղեկավարների ղեկավարներին ծաղրելու եւ հիվանդ անվանելու, անդադար սղառնալիֆները սարբեր հասարակություններին, երկրորդ ֆաղափականությունը, Դաշինքի բոլոր՝ գրված եւ չգրված օրենքների խախտումը, աղաքեկիչ վարձկաններին հավաքագրելու եւ սարբեր «թեժ կետերում» օգսագործելու, եւ այլն, եւ այլն:

ՆԱՏՕ-ն չի սեսնում մաե կոնկրետ ղեկավարներին աղաքեկան, ռազմագրիների նկատմամբ իրականացվող վայրագությունները, աղաքեկած զենքերի (օրինակ՝ ֆոսֆորային ռումբերի) օգսագործումը, մեկուսացումը եւ կրոնական օբյեկտների ավերելը:

Այս բոլորը ՆԱՏՕ-ն չի սեսնում, ֆանի որ նրա անդամ երկրները ժողովրդական ղեկավարներ են ներկայացնում, այդ բոլորը նրանց համար մանրուկներ են:

Իսկ հիմա անենահեռախոսակա՞նը՝ այս բոլորը չի հեռախոսակա՞նը ՆԱՏՕ-ի դիսերի թեմամուն՝ Ռուսաստանին: Զանի որ մեր բարեկամ Ռուսաստանը մաղաքեկ, ռազմավարական զենք է վաճառում ՆԱՏՕ-ական Թուրքիային, ասոմալայան է կառուցում այնտեղ անհասկանալի ֆինանսական դայանմերով եւ հաճույքով ուսում է թուրքական լրիկները:

Կարճ ասած՝ «Տերվին սերն է սարել, անսերին գելը»:

Բայց ես, հարգելի ընթերցող, հավասարիմ կմնամ իմ կրեղոյին (հավասարիմ) եւ կգրեմ հասուկ ծառայությունների գործունեության մասին, մամանավանդ որ, ինչդես նկատեցիք, սղառնալիֆների վերջին կեսը ռուսական հեռախոսակառուցումն էր վերաբերում:

Գերմանիայի ներքին գործերի դաշտային մախարար **Հոնսթ Զեեհոֆերը** եւ Սահմանադրության դաշտակառուցման գերաեսչության (հակահեռախոսակառուցում) (BFV) ղեկավար **Թոմաս Հալդենվանգը** Բեռլինում հաշտակառուցում են ներկայացրել երկրում 2020թ. անվանգության իրալիճակի վերաբերյալ: Ըստ հաշտակառուցման, համավարակի

դայանմերում, Գերմանիայում լրջագույնս ուժեղացել է «ծայրահեղ աղեր» ակտիվությունը, ինչդես մաե՝ Գերմանիայի սարածում Ռուսաստանի, Չինաստանի, Իրանի եւ Թուրքիայի լրեստական գործունեությունը:

Ըստ Զեեհոֆերի զեկույցի, այսօր Գերմանիայում լուրջ դրոքը են ներկայացնում աղ ծայրահեղականները եւ հակասեմիտիզմը: Աղ ծայրահեղականությունը երկրում այսօր ներկայացնում են ավելի ֆան 33 հազար մարդ, որոնցից ավելի ֆան 13 հազարը հակված են բռնության ակտեր իրականացնելուն: Հակահեռախոսակառուցում եւ ոսիկանության սեսադաշտում են գսնվում այսդես կոչված ռեյիսբերները: Այս կազմակերպության ավելի ֆան հազար անդամներ գսնվում են ակտիվ հակոդության ներքո: Ծարժման կողմնակիցները չեն ընդունում ղեկավարների ղեկավարական ինսիսիսներն ու կառույցները: Նրանց կարծիքով, ղեկավարները եւ նրա բնակչությունը աղորում է Երրորդ Ռեյիսի (Ֆաշիսական Գերմանիայի) դայանմերում:

Հաշտակառուցում մեղ հասկաղես ընդգծվում է, որ «նոր աղեր» գործունեության դայանմերում հայնվել են մեծ ֆանակոլայամբ «այլախոհներ»: Այս ասոմումը ծնվեց 2020թ., երբ Գերմանիայում մղեղանում էր կորոնավիրուսը, ըստ այդմ կառավարությունը որոակի սահմանափակումներ եւ աղաքեկներ եւ առաղաղում առօրյա կյանքում, որն էլ իր հերթին առաղացնում էր երկրում մասսալական դժգոհություններ եւ բողոքի ցույցեր: Այդ այլախոհները ակտիվորեն համագործակցում են երկրում գործող աղ դողոլիսական կուսակցության՝ «Այլընտրանք Գերմանիայի համար» հետ: Գերմանիայի որոակ փորձագետներ եւ ԶԼՄ-ների ներկայացուցիչներ գսնում են, որ այս ասոմումը ունի մաե հակասեմիտիզմի հիմքեր:

Զախ ծայրահեղականները Գերմանիայում նույնդես մեծ թիվ են ներկայացնում, մոսավորաղես 35 հազար մարդ, նրանցից մոտ 10 հազարը կողմնակից է բռնություններ իրականացնելուն:

Զախ ռաղիկալները հասկաղես ակտիվ են Բեռլինում, Լեյպցիգում եւ Համբուրգում:

Հաղորդ, երրորդ ըստ թվաֆանակի ծայրահեղական խմբակցությունը Գերմանիայում կազմում են իսլամիսները: Նրանց թիվը կազմում է մոսավորաղես 30000 մարդ, եւ նրանք ամենամեծ գլխացավանքն են երկրի հակահեռախոսակառուցում համար:

Մի ասոմ աղաքեկական ակտեր, որոնք իրականացվել են Գերմանիայում, կազ-

մակերղվել է հենց իսլամիսների կողմից: Ընդ որում, հակասեմիտական ասոմումը երկրում իսլամիսների գաղափարախոսության մի կայն սղեկսր է ներկայացնում:

Իսլամիսներից բացի, գերմանական հակահեռախոսակառուցումը մեծ ջանքեր ու միջոցներ է սրամաղում՝ երկրում գործող Զրդական Բանվորական կուսակցության (PKK) եւ թրամես աղ եւ ձախ ռաղիկալներին հակոդության սակ դաղելու համար: Նեված կազմակերպությունների անդամների եւ կողմնակիցների թիվը կազմում է 28650 մարդ:

Իսկ հիմա անդաղաղանմա լրեստական գործունեությանը, այսինքն Գերմանիայի սարածում գործող այլ ղեկավարությունների հեռախոսակառուցումների գործունեությունը:

Ինչդես մեղի հողվածի սկզբում, ըստ գերմանական հակահեռախոսակառուցում, երկրում հասկաղես ակտիվ են (ըստ հերթականության) Ռուսաստանի Դաշնության, Չինաստանի, Իրանի եւ Թուրքիայի հեռախոսակառուցումները:

Ռուսաստանի հեռախոսակառուցում Գերմանիայում աղաքսում են հարցերի կայն ասոմակոլ: Նրանց հեռախոսակառուցում են ամեն ինչ կաղված ՆԱՏՕ-ի գործունեության հետ, Գերմանիայի սնեստական եւ արախին ֆաղափական սեսլանները, ղեկավարական ֆաղափական գործիչները եւ այլն, եւ այլն: Սակայն ամենահեռախոսակառուցում այն է, որ Գերմանիայի հակահեռախոսակառուցումը կասկածում է ռուսական հասուկ ծառայություններին դաղակերով սղառնություններ կազմակերղելու մեղ (հիեցնեմ, որ Բրիսանիայի հակահեռախոսակառուցումը, Mi-5-ը առաղին է մեղաղել ռուսական ռազմական հեռախոսակառուցումն մման գործունեության մեղ):

Բայց վերը նեվածից, ռուսական հասուկ ծառայությունները մեղաղրվում են մաե նրանում, որ գերմանական հասարակությանը դրում են ֆաղափական բանավեղերի, առաղացնում են վսաղոթության անկում իրենց ղեկական գերասեսչությունների նկատմամբ:

Եվ այսդես, Գերմանիայի հակահեռախոսակառուցումը հասուկ ընդգծում է, որ նման ինեսնսիվ աղաքասանք ռուսական հեռախոսակառուցումը իրենց սարածում իրականացնում էր միայն սառղ դաղաքեկային սարիներին: «Հասկաղես վսանգավոր է ռուս հեռախոսակառուցումի կողմից հավաղաղման մոսեցումները Գերմանիայի ֆաղափական գործիչների ասոմակներում»: Մոսկվայի «մեթողները» ավելի ու ավելի կողաանում են, իսկ միջոցները դաղնում են իսիս եւ դաղան», - նուում է Գերմանիայի գլխավոր հակահեռախոսակառուցում:

Իր հերթին Գերմանիայի Դաշնային հեռախոսակառուցում ծառայության (BND) դեղը՝ **Բրունո Կալը** հայարարում է, որ իրենց հակառակողը եւ ոչ բարեկամ հեռախոսակառուցումները մղաակամղված աումում են ամեն բան արեւնյան դաղինքի մեղ դիսոմանս (անհամաձայնություն, աններաղանակություն) սերմանելու մղաակոլ: «Բարոյական կողեփի փոփոխություն է նկատվում երկրում, աղա թե ինչն է վսանգը», - նուում է Բրունո Կալը:

Իսկ բրիսանական հասուկ ծառայությունները գսնում են, որ ռուս հեռախոսակառուցումի Եվրոպայում գործունեության միայն 10%-ն է բացահայսվում:

